Colofon

Redactie
Besides Purple
Goos van der Sijde

Themateksten
Besides Purple / Artis

Werkgroep
Monique Bijen
Bart Kret
Goos van der Sijde
Charlotte Vermeulen

Verdere bijdragen
Arianne van der Doelen
Bianca Duijs
Lisette Fentener van Vlissingen
Roy Halsema
Hans van Weerd

Foto's
Ronald van Weeren / Artis archief, tenzij anders vermeld

Vormgeving
Besides Purple, Amsterdam

Papier
Hello silk
Deze uitgave is geproduceerd op FSC-gecertificeerd papier. Het FSC-certificaat staat voor bossen die zijn gecertificeerd volgens de richtlijnen van FSC.

Druk
Thieme GrafiMedia Groep, Amsterdam

Productie
Communicatie & Marketing Artis

Natura Artis Magistra
Postbus 20164
1000 HD Amsterdam
T: 020 523 34 00
F: 020 523 34 81
E: info@artis.nl
W: www.artis.nl
www.amsterdamzoo.nl

Foto: SAS Luchtfoto

ARTIS VERNIEUWT

Uitgevoerde projecten in 2007 en uit te voeren projecten in eerste helft 2008

Zie binnenzijde flap

JAARVERSLAG ARTIS 2007
GROEI

INHOUDSOPGAVE

SAMENSTELLING BESTUUR EN DIRECTIE 2
VOORWOORD 3
VERSLAG VAN BESTUUR EN DIRECTIE 4
DE MISSIE VAN ARTIS / MISSION STATEMENT 7

ARTIS GROEIT: ARTIS ALS INSTITUUT 8
Ruimte voor Dier & Plant 10
Nieuw leven en afscheid in 2007 12
Gorillapopulatie groeit gestaag 16
Actieve rol Artis in natuurbehoud 18
Ruimte voor Educatie 21
Het hele bekende heelal in hartje Amsterdam 22
De dierverzorger vertelt 24
Expo 'Bescherm Madagaskar' 30
Expo 'Schepping in Beeld, Monument voor Linnaeus' 31
Expo 'Plantenpeepshow' 32
Meer ZOOmeravonden in Artis 33
Ruimte voor Erfgoed 34
De Hollandse Tuin als intieme groene kamer 36
Een nieuwe, monumentale entree voor Artis 38
Masterplan
Alle generaties plukken vruchten van vernieuwend Artis 39

MEEGROEIEN MET ARTIS: ARTIS & MENSEN 42
Groeiende steun van het bedrijfsleven
Marc Kapteijn, commercieel directeur Afval Energie Bedrijf Amsterdam 44
Artislid
Frans Schreuder 45
Waardevolle interactie met dieren
Nel Groot van Artis Ateliers 46
Overval Artis komt bij velen hard aan
Rianne Luurs, senior medewerker Publieksservice & Sales Artis 48
Clusius College, Purmerend
Peter Liefbroer, leraar 50
Vrije Universiteit Amsterdam
Taede Sminia, rector magnificus 1997-2006 51
Stadsdeel Centrum Amsterdam
Cees Nanne, projectmanager 52
VSBfonds
Nelly Zuidam, projectadviseur Natuur & Milieu 53
Dekamarkt
Aldert Veenis, marketing manager 54
Cursussen en coaching in Artis
Eugène Bruins, vakgroephoofd (Aquarium, Insectarium) 55
Educatief vrijwilliger in Artis
Frank Wesseling 56
Belangrijk om in gesprek te blijven
Voorzitter Peter Berkhout en secretaris Rob Gase, OR van Artis 57

SOCIAAL JAARVERSLAG 58
JAARREKENING 2007 EN TOELICHTING 62

SAMEN-STELLING BESTUUR EN DIRECTIE

Bestuur en directie per 1 januari 2008

Het bestuur kwam in 2007 viermaal bijeen op 5 april, 28 juni, 4 oktober en 13 december. Het dagelijks bestuur vergaderde tweemaandelijks met de directie.

H.K.H. Prinses Margriet

Beschermvrouwe van de Stichting tot Instandhouding van de Diergaarde van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra.

Directie

Directeur	Haig Balian
Adjunct-directeur	Arianne van der Doelen
Adjunct-directeur	Hans van Weerd
Directiesecretariaat	Flore Groen

Bestuur

Voorzitter	Ruud J.J. Koedijk
Penningmeester	Henk R. Hofstee
	Edward Asscher
	Pepi M. Rozendaal
	Louise Enzer
	Teije de Jong
	Cees Vervoorn

Lid van verdienste/erelid

Piet Kranenberg

ARTIS GROEIT

Beste Artisvrienden,

Voor u ligt het Artis Jaarverslag 2007. Een heel bijzonder jaar voor Artis. **Zeg ik 2007, dan denk ik direct aan groei.** Aan vooruitgang. Aan door hard werken stappen kunnen maken. Belangrijke stappen vanuit de nieuwe visie, zoals in 2005 in ons Masterplan geformuleerd, naar concreet beleid. Beleid dat resulteert in meer ruimte voor dier en plant, erfgoed en vooral educatie.

De betekenis van Artis is sinds de oprichting in 1838 grotendeels dezelfde gebleven. Onze kerntaak was, is én blijft het op een aangename manier bieden van waardevolle ervaringen over de relatie tussen mens, dier en natuur. Over de samenhang der dingen. **Zeg je Artis, dan zeg je 'kennistuin midden in de samenleving, voor alle lagen van de bevolking'.** Om die voor Nederland unieke rol te kunnen blijven waarborgen, zijn aanpassingen echter noodzakelijk. Daarom bouwen we vanuit de nieuwe visie op vele niveaus aan een Artis dat ook voor generaties op de lange termijn van grote waarde kan zijn.

Zegt u 2007, dan zeg ik ook: keerpunt en startschot inéén. **We hebben een veelbelovend begin gemaakt met het omzetten van 'papier en gedachten' naar de daadwerkelijke invulling van het Artis Masterplan in concrete projecten en beleid.** En daarmee een verankering van die visie in onze organisatie. Visie krijgt vorm en inhoud. Dat geldt voor herinrichting van de tuin, dierenwelzijn en -verzorging, personeelsbeleid, uitbreiding van samenwerkingsverbanden en educatieve innovaties. En al die ontwikkelingen, nu en in de toekomst, hebben één gemeenschappelijke deler: groei in kwaliteit van Artis!

Groei had in 2007 vele gezichten. Soms overduidelijk, soms in de luwte. Van ons vernieuwde Planetarium, een gedigitaliseerd leerinstrument dat uniek is in de wereld, tot het planten van nieuwe bomen en struiken. Van een toename aan bezoekers en leden tot diverse bijzondere geboortes. Van de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan ons Masterplan tot de oprichting van de Stuurgroep Artis Masterplan, die ons ondersteunt bij de realisatie van de plannen. Van een geïntensiveerde samenwerking met de onderwijssector en internationale natuurbehoudprojecten tot groei in eenheid van onze organisatie achter de schermen. **Buiten onze organisatie constateren we een groeiend besef van de veelzijdigheid en waarde van Artis.** Wij zien dat als erkenning voor ons werk en de missie en visie die wij hanteren.

De ontwikkelingen in 2007 zijn pas het begin. Belangrijke zaken zijn vastgelegd en de benodigde groei is ingezet. **Artis is ontkiemd, zogezegd. In 2008 zal er een versnelling in dat groeiproces zijn.** Diverse projecten worden opgepakt, zoals de realisatie van het lemurenland of het verder uitwerken van de plannen omtrent het openbaar toegankelijke groene Kennisplein, inclusief de spectaculaire MicroZoo. Waar nodig zullen we soms weer dankbaar teruggrijpen naar ons verleden om onze toekomst vorm te geven. Dat fondsenwerving voor de realisatie van de projecten noodzakelijk is, zult u begrijpen.

Artis, dat is ervaren, beleven, genieten, zonder dat het belerend wordt.
Het mooie is, je komt hier in aanraking met je primaire emoties en zintuigen. Opwinding, angst, zien, ruiken, horen. De natuur is en blijft fascinerend, in al haar facetten. In Artis herinner je jezelf als kind. Wie hier als kind is geweest, voelt later opnieuw die pure nieuwsgierigheid, ontroering of verwondering over de enorme variatie van het leven. Nu is een bundel (gerecycled FSC-)papier geen dagje Artis. Toch denk ik dat u, na het lezen van dit boeiende jaaroverzicht, begrijpt op welk gevoel ik doel.

Veel leesplezier en hartelijke groei,

Haig Balian
Directeur Artis

VERSLAG VAN BESTUUR EN DIRECTIE

Algemeen

Met de zwoele ZOOmeravonden en de geboortes van onder meer twee babygorilla's, een serval-tweeling, een zeeleeuwtje, een helmcasuaris, Atlas-vlinders en nog veel meer nieuwe kleintjes was Artis ook in 2007 weer een belangrijke trekpleister voor bezoekers uit binnen- en buitenland. Het mooie weer in maart en augustus droeg hieraan bij, net als de opening van het gerenoveerde, multimediale Planetarium met fulldome shows en natuurlijk het alom geprezen Vlinderpaviljoen.

Eind 2007 passeerde het aantal bedrijven dat een dier of een boom heeft geadopteerd, de magische grens van 100. Stadsdeel Amsterdam Centrum en de gemeente Amsterdam zorgden daarnaast voor een helpende hand voor Artis en haar ideële doelstellingen. Mede dankzij deze partners kon Artis blijven deelnemen aan diverse internationale natuurbehoudprojecten, de historische stadstuin met haar monumentale panden onderhouden en onderwijsprogramma's bieden.

Helaas zijn in 2007 een paar markante Artisdieren gestorven. Dieren die vele jaren in Artis hebben geleefd, mooie herinneringen hebben vormgegeven en die door ons en het publiek bijzonder zullen worden gemist. Zo is tijgerin Mira gestorven. Ze is 19,5 jaar geworden, een meer dan respectabele leeftijd, want tijgers worden gemiddeld niet ouder dan 16 jaar. Ze had last van diverse ouderdomskwalen.
Ook is orang-oetanman Mawa overleden. Hij had al geruime tijd last van zijn rug en een operatie was onvermijdelijk. Helaas heeft hij deze ingreep niet overleefd.

Een belangrijk educatief natuurbehoudproject waar Artis haar steun aan verleent, is het miereneterproject van de dierentuin van Florencio Varela in Argentinië. Hierdoor kon een bezoekerscentrum en huisvesting voor elf opgevangen grote miereneters gerealiseerd worden. De komst van vrouwelijke miereneter Potay naar Artis is één van de resultaten van dit project, het uitzetten van een miereneter in een natuurlijk gebied in Argentinië is een ander hoogtepunt. Het project heeft banden met IUCN (The International Union for the Conservation of Nature) en Washington Zoo.

Bezoekers

In 2007 heeft Artis maar liefst ruim 1.236.000 bezoekers mogen verwelkomen. Dit is een stijging van bijna 30.000, ofwel 2,4% ten opzichte van het jaar daarvoor. Ook het aantal lidmaatschappen is toegenomen, van 74.250 per 1 januari naar 77.740 eind 2007. Een stijging van 4,7%.

Elk jaar doet onderzoeksbureau Motivaction uitgebreid onderzoek naar de waardering van bezoekers voor Artis. Uit het in 2007 gehouden onderzoek blijkt dat de bezoekers Artis waarderen met een gemiddeld rapportcijfer 8. Het Vlinderpaviljoen, het Aquarium en het nieuwe Planetarium krijgen de hoogste waarderingen van de bezoekers. Ook het vele groen in Artis – de bomen en de landschapstuinen – worden door bezoekers als zeer bijzonder ervaren. Vrijwel alle bezoekers vinden het belangrijk dat Artis aandacht vraagt voor Europese natuur en voor duurzaamheid.
De huisvesting van enkele diersoorten scoort laag. Bezoekers geven aan deze te klein en verouderd te vinden. De realisatie van het Masterplan in de komende jaren moet bijdragen aan meer ruimte voor de dieren in Artis. Enerzijds met de uitbreiding van Artis op het huidige parkeerterrein, anderzijds door de huidige diercollectie onder de loep te nemen.

Resultaat

Het boekjaar 2007 wordt afgesloten met een resultaat van € 849.654. In navolging van de voorgaande twee jaren geeft ook dit boekjaarsaldo een goed en stabiel resultaat. Een deel van het resultaat, € 300.000, wordt toegevoegd aan een bestemmingsreserve. Deze reserve wordt gevormd met als doel de renovatie van een aantal dierenverblijven, zoals die van de gorilla's en ijsberen. Het restant van het resultaat wordt gedoteerd aan de continuïteitsreserve, die daarmee is gegroeid tot € 2.545.000.

De opbrengsten uit entreegelden en lidmaatschappen namen in 2007 ten opzichte van 2006 toe met 11% tot een bedrag van € 10.211.000. Deze forse stijging wordt deels veroorzaakt door het groeiend aantal bezoekers en deels draagt de gestegen gemiddelde opbrengst in het verslagjaar bij aan de toename van de omzet.

Vergeleken met vorig jaar zijn de overige exploitatiekosten met € 1.250.000 gestegen. Dit heeft diverse redenen. Voor planmatig onderhoud en renovaties is ruim € 300.000 meer uitgegeven, gas en elektra is € 150.000 duurder geworden, aan communicatie en marketing is € 160.000 meer besteed. Ook heeft Artis deelgenomen aan internationale dier- en natuurbehoudprojecten door financiële bijdragen (€ 120.000) en kennisoverdracht. Verder zijn de de kosten voor artikelen die door het Dienstencentrum worden ingekocht, zoals voedsel, bodembedekkers, schoonmaakmiddelen, technische materialen en kantoorartikelen, met ruim € 200.000 toegenomen ten opzichte van 2006.

Een vergelijking tussen de kosten en baten van 2007 en de begroting laat een aantal opmerkelijke resultaten zien. Zowel de entreegelden als de opbrengsten uit lidmaatschappen vallen hoger uit, respectievelijk € 354.000 en € 130.000. Beide worden veroorzaakt doordat de inkomsten met enige mate van voorzichtigheid begroot worden. De overige exploitatiebaten zijn € 320.000 hoger dan gebudgetteerd. Dit laat zich verklaren door een hogere pachtafdracht van de horeca (€ 124.000), een niet in de begroting opgenomen benefietgala (€ 60.000), meer parkeeropbrengsten (€ 60.000) en extra verhuur van locaties (€ 40.000).

Personeel

De in 2006 ingezette reorganisatie heeft ook in 2007 grote invloed gehad op de organisatie. Het werken aan een kwalitatief beter Artis waar met een beperkt aantal hiërarchische lagen efficiënt, doelgericht en verantwoordelijk gewerkt wordt, vergt over een aantal jaren verspreid extra inzet van alle medewerkers. Om de interne communicatie en beoogde kwaliteitsslag te bevorderen, wordt op dit moment het monumentale pand De Volharding verbouwd. Vanaf augustus 2008 zullen bijna alle werkplekken in Artis geconcentreerd zijn in dit gebouw dat midden in Artis ligt en in 1888 door architect A.L. van Gendt werd gebouwd op de fundamenten van het oude rijstpakhuis.

In 2007 zijn de salariskosten inclusief sociale lasten en pensioenpremies toegenomen met € 487.000 tot € 7.790.000. Deze stijging is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de dotatie aan de WW-voorziening die per 31 december 2007 verhoogd moet worden, omdat mobiliteitscontracten voortkomend uit het tijdens de reorganisatie overeengekomen Sociaal Plan met ingang van 1 april 2008 aflopen.

De ondernemingsraad, hoofd Personeel & Organisatie en de directeur voeren regelmatig overleg over belangrijke zaken die spelen in de organisatie. Dit overleg is steeds op een transparante, constructieve en openhartige manier gevoerd.

Het proces van het doorvoeren van de nieuwe Leisure-CAO, die plaats gaat maken voor het ARA (Ambtenaren Reglement Amsterdam), heeft de gemoederen in Artis in 2007 stevig beziggehouden. Nu het overgangsreglement is goedgekeurd door de vakbonden, wordt de CAO per 1 juli 2008 ingevoerd.

Projecten

Op 10 mei 2007 heeft Artis haar nieuwe Planetarium geopend. Het digitale projectiesysteem biedt een onvergetelijke ervaring. Nog belangrijker is het feit dat in het Planetarium educatie wordt gegeven zoals dat nergens anders in Europa mogelijk is. Dagelijks worden fulldome shows vertoond die de bezoeker meenemen naar andere werelden – het heelal, maar ook op aarde, tot op de bodem van de diepzee. Artis vertelt het verhaal van het leven in al haar schakeringen, van dichtbij tot veraf. Het nieuwe Planetarium maakt het mogelijk dit verhaal te ervaren alsof je er middenin zit. Hiermee geeft het een nieuwe dimensie aan educatieve mogelijkheden én digitale projectie in Nederland en Europa.

De vernieuwing van het Artis Planetarium is mede mogelijk gemaakt dankzij steun van het VSBfonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Provincie Noord-Holland.

De Hollandse Tuin is in de loop van 2007 prachtig in oude stijl gerenoveerd en is op 23 mei 2007 feestelijk geopend. Ook is eind 2007 een start gemaakt met de vernieuwing van de entree van Artis, de Papegaaienlaan, door de oorspronkelijke rooilijnen en doorkijkjes weer in ere te herstellen.

Voortuitblik op 2008

Artis kan nog één keer flink uitbreiden. Het huidige parkeerterrein gaat daarvoor ondergronds om bovengronds 1,7 hectare ruimte te creëren voor nieuwe dierenverblijven voor mensapen, olifanten en roofdieren. Daardoor kan Artis de komende jaren bestaande dierenverblijven verplaatsen en vergroten en een uitbreiding van het 'groen' realiseren. De plannen hiervoor zijn verwoord in het Artis Masterplan.

Spraakmakende projecten zijn het vrij toegankelijke Kennisplein en de renovatie van het 19e-eeuwse Groote Museum van de Biodiversiteit. Op het Kennisplein krijgt Artis bovendien een wereldprimeur – de MicroZoo, die het rijk van microben en bacteriën zichtbaar zal maken.

De uitbreiding en vernieuwing zijn noodzakelijk om Artis ook op lange termijn een zinvol voortbestaan te bieden. Ontspanning en beleving gaan in Artis hand in hand met educatie over dieren en planten en natuurbehoud. Artis is een kennistuin midden in de samenleving, voor alle lagen van de bevolking. Om die, voor Nederland, unieke rol in de toekomst te kunnen blijven waarborgen, zijn aanpassingen in de tuin aan de eisen van deze tijd, vernieuwingen en ingrijpende renovaties bittere noodzaak.

Voor de realisatie van de plannen is € 80.000.000 nodig. Eind 2007 is officieel een start gemaakt met de fondsenwerving. Een Stuurgroep, bestaande uit prominente vertegenwoordigers uit diverse branches en maatschappelijke geledingen, adviseert en ondersteunt Artis bij de realisatie van de plannen.

De verwachting is dat in 2008 gestart kan worden met het eerste project, de renovatie van het Apen- en Vogelhuis. In 2008 starten ook de voorbereidende werkzaamheden voor de bouw van de ondergrondse parkeergarage om ruimte te creëren voor dieren en groen bovengronds.

Dankzij de groei en de steun kan Artis ook de toekomst positief tegemoet treden. In 2008 wordt de vernieuwde Papegaaienlaan opgeleverd. Ook opent Artis dit jaar een nieuw verblijf voor lemuren (halfapen uit Madagaskar). Het verblijf wordt als een soort 'eiland' gebouwd, dat bezoekers via een brug kunnen betreden en kunnen doorkruisen in aanwezigheid van deze primaten. Net als bij het Vlinderpaviljoen staat ook hier de beleving en ervaring van de mensen met de dieren centraal.

De financiële vooruitzichten voor 2008 vertonen een stabiel beeld. Het exploitatieresultaat wordt begroot op € 273.000. Hierdoor zal de continuïteitsreserve verder toenemen tot ruim € 2.800.000 per 31 december 2008. De afspraak met Gemeente Amsterdam is dat deze reserve eind 2010 de helft van de jaarlijkse personeelskosten bedraagt. Om dit te bereiken moet over de jaren 2009 en 2010 in totaal nog een bedrag van ruim € 700.000 worden toegevoegd aan de reserve.

Haig Balian
Directeur Artis

Ruud Koedijk
Voorzitter bestuur Artis

Arianne van der Doelen
Adjunct-directeur

Hans van Weerd
Adjunct-directeur

Amsterdam, 28 april 2008

Natura Artis Magistra gaat over de samenhang der dingen, waarbij Natura staat voor de verwondering over de natuur; Artis staat voor de cultuur waarmee wij vorm geven aan onze wereld en Magistra staat voor het inzicht in de relatie tussen natuur en cultuur.
Met deze missie geeft Artis invulling aan haar ambitie om een kennistuin te zijn – een kennistuin met dieren, met planten, met musea, met een planetarium. Artis is een park waar je kunt wandelen, waar je kunt leren, waar je kunt nadenken en waar je onverwachte zaken beleeft en ervaart. Artis verzamelt en toont de levende en dode natuur, en probeert die te begrijpen, te interpreteren. Mensen leggen hun interpretaties vast in taal, wetenschap en waarden, ofwel cultuur. Artis stimuleert het denken over de relatie tussen natuur en cultuur. Artis gaat over de samenhang der dingen.

Uit de missie zijn vier kerndoelen afgeleid:

- Het vervullen van een maatschappelijke rol, met name door educatie over de relatie tussen mens en natuur;
- Het beschermen en instandhouden van bedreigde dier- en plantensoorten;
- Het functioneren als een partner en forum voor organisaties en instellingen met vergelijkbare doelen;
- Het waarborgen van ons erfgoed, zowel landschappelijk als architectonisch .

DE MISSIE VAN ARTIS MISSION STATEMENT

Natura Artis Magistra is about the cohesion of life. Natura stands for nature; Artis stands for the culture through which we define the world around us and Magistra stands for the relationship between nature and culture.
Our Mission Statement represents the long term purpose for Artis. Artis strives to be a garden of knowledge – a knowledge garden with animals, with plants, with museums, with a planetarium. Artis is a park through which you can stroll, where you can reflect and where you can experience and encounter the unexpected. Artis collects and displays both living and lifeless nature, attempting to understand and interpret it. People store their interpretations in language, science and values – in culture. Artis aims to stimulate thoughts on the relationship between nature and culture. Artis is about the cohesion of life.

Four strategic objectives are derived from the mission:

- Fulfilling a social role in the community, through education about the relationship between man and nature;
- Protecting and maintaining endangered species of animals and plants;
- Acting as a partner and a forum for organisations and institutions with similar goals;
- Safeguarding our heritage, both regarding landscape and architecture.

EDUCATIE
ERFGOED

ARTIS ALS INSTITUUT

ARTIS' VISIE OP RUIMTE VOOR DIER EN PLANT

MINDER ÉN MEER TEGELIJK

Ruimte voor dier en plant, voor educatie en voor erfgoed. Dat is in feite de vertaalslag van de missie van Artis. De betekenis van 'ruimte voor dier en plant' heeft verstrekkende gevolgen voor het collectieplan van Artis - welke dieren en planten horen in Artis thuis - en vraagt een zorgvuldige afweging van vele verschillende factoren met uiteindelijk als doorslaggevende factor de publiekstaak van Artis. In 2007 is verdere invulling gegeven aan die vertaalslag van visie naar beleid.

In het verre verleden bood Artis aan ruim 1200 diersoorten onderdak. Dat aantal is sterk gereduceerd naar 750 en het zullen er in de toekomst nog minder worden. Het streven naar meer ruimte voor dieren op een terrein dat letterlijk wordt begrensd door weg en water, impliceert per definitie dat niet meer alle grote diersoorten vertegenwoordigd kunnen blijven. Tegelijkertijd ontstaat er meer ruimte voor kleinere diersoorten zoals reptielen en bedreigde amfibieën.
Voordat bepaalde soorten in of juist uit de collectie gaan, zijn vele afwegingen gemaakt. Het dier moet in staat kunnen zijn om zijn natuurlijke gedragingen te kunnen vertonen. Waar mogelijk zal daarnaast de voorkeur uitgaan naar diersoorten met een bedreigde status of die zijn opgenomen in een fokprogramma (EEP). Uiteindelijk is echter vooral een representatieve vertegenwoordiging van diersoorten van belang. Artis wil haar publiek een indruk geven van de volle rijkdom van moeder natuur. Kwantiteit is niet de bepalende factor, maar variëteit binnen een diergroep. Door bij de katachtigen één soort met strepen, één met vlekken en één met manen in de collectie op te nemen, wordt 'ruimte voor dier en plant' in balans gebracht met 'ruimte voor educatie'.

Ook het op verstandige en aangename wijze combineren van behoud van monumentale gebouwen in Artis en tegelijkertijd invulling geven aan meer ruimte voor dier en plant vraagt om inventieve en creatieve oplossingen. Een goed voorbeeld is de Roofdierengalerij, een klassiek en typerend monumentaal Artis-gebouw, dat in de tegenwoordige beleving van dierenwelzijn niet meer past als verblijf voor grote katachtigen. In het Masterplan is dan ook voorzien in herplaatsing en zo nodig uitplaatsing van de huidige bewoners, en huisvesting van amfibieën en reptielen in een – met respect voor het monumentale karakter – vernieuwde Roofdierengalerij.

Langzame groei

Artis is naast dierentuin en monumentaal erfgoed vooral ook een park met bomen en planten. Wie een plattegrond van Amsterdam bekijkt, ziet in een oogopslag de groene long die Artis is. Sommige bomen groeien uitermate langzaam. Monumentale bomen kunnen soms wel honderden jaren oud worden. De keuze in boomsoorten bepaalt dus voor zeer lange tijd het gezicht van Artis. Bij vervanging van zieke of gestorven bomen of uitbreiding van groen op het terrein wordt zorgvuldig afgewogen welke soort ervoor in de plaats komt. Levensverwachtingen, groeitempo, hoogte van de stam en dikte van het bladerdak (het dak van Artis) en uiteraard ook schoonheid tellen allemaal mee.
Ook hier staat de publiekstaak voorop en wordt er naar gestreefd die keuzes te maken die de collectie gevarieerder van samenstelling doet zijn. Een speciale projectgroep 'Masterplan Park' (MPP) houdt zich bezig met deze materie. Het MPP bestaat uit het vakgroephoofd en de senior-medewerkers van vakgroep Plant met als adviseurs tuin- en landschapsarchitect Michael van Gessel en tuin- en landschapshistoricus Erik de Jong. Deze groep mensen wordt wisselend aangevuld met personen die specifiek betrokken zijn bij een bepaald project. In 2007 zijn op deze wijze ook projecten zoals de vernieuwing van de Papegaaienlaan (de entree van Artis) en de Hollandse Tuin *(lees meer op pagina 36-38)* uitgevoerd.

NIEUW LEVEN EN AFSCHEID IN 2007

Levenskreetjes

Wat is er nou mooier in een dierentuin dan nieuwe bewoners te kunnen verwelkomen? In 2007 zijn we weer verblijd met de levenskreetjes van pasgeborenen onder allerlei diersoorten die Artis herbergt. En daar zaten hele bijzondere geboortes tussen: voor sommige dieren is het namelijk helemaal niet zo vanzelfsprekend dat er ieder jaar jongen bijkomen. De kleintjes zullen in de toekomst de rol of plek van hun ouders innemen. Nu al hebben ze de harten van ons en onze bezoekers op de een of ander manier weten te raken.

We vermelden graag de meest opvallende gevallen.

- Aan het begin van het jaar kon Artis voor het eerst in acht jaar weer de geboorte van een Maleise tapir vieren! Tijdens de zwangerschap werden de hormonale gegevens van moeder Aya bijgehouden, zeer waardevol in verband met het instandhouden van deze inmiddels ook al bedreigde diersoort.
- Wisent Kreole beviel in september juist van alweer haar negende jong, het meisje Aretha. Zij was op dat moment het jongste resultaat van het internationale fokprogramma, waarvan Artis mede-initiatiefnemer is.
- Groot nieuws was dat voor het eerst in tien jaar weer baby-gorilla's in Artis waren te bewonderen. Na Bwana in april kwam Shomari in juli. Bezoekers kregen geen genoeg van deze vertederende hummeltjes *(lees meer op pagina 16)*.
- Tijdens de kerstdagen werd Artis verblijd met twee baby-capybara's, een dag later volgde nog een nakomertje. De Zuid-Amerikaanse capybara is het grootste knaagdier ter wereld en kan wel vijftig kilo worden.
- Voor het eerst in elf jaar kwam er een klein stekelvarkentje bij en de beermarters kregen maar liefst drie jongen. Na een draagtijd van circa 91 dagen krijgen ze meestal twee jongen.
- In totaal werden in 2007 vier algazellen geboren. Het jonge grut was zeer welkom, aangezien algazellen een bedreigde diersoort zijn. Artis participeert in het internationale fokprogramma. Enkele in dierentuinen geboren dieren zijn inmiddels in het wild uitgezet!
- In het Insectarium waren voor het eerst in jaren jonge keizer-schorpioenen te bewonderen. De eerste drie weken droeg moeder haar jongen veilig rond op haar rug. Extra bijzonder was de aanwas bij de zweepspinnen, waar diverse generaties werden geboren. Andere dierentuinen konden daardoor worden verblijd met zweepspinnen.
- In de Roofdierengalerij beviel serval Kinshasa van een speelse tweeling. Het is haar derde nest met man Louis.
- Ook kweeksucces in het Reptielenhuis! Wat te denken van zeven halsbandleguanen, vier parelskinken, twee wateragamen en diverse schildpadjes. Met name het pannenkoekschildpadje was bijzonder. De kleine kwam voort uit eigen kweek, wat zelden gebeurt in dierentuinen.
- In het Kleine-Zoogdierenhuis werd sinds lange tijd weer een luiaardjong geboren. Dat onze nieuwe bewoner maar lekker lang lui mag zijn in Artis.
- Verder kon het bezoek genieten van de komst van twee rode vari's, jonge dwergottertjes, een agoeti (goudhaas) en een margay (een kleine katachtige).
- In 2007 zijn twee kleine verpleegsterhaaien in het Aquarium van Artis geboren. Beide jongen komen voort uit eigen kweek, een bijzondere prestatie zo wordt algemeen aangenomen. Begin 2008 kon het publiek ze voor het eerst bewonderen.

Tot slot

- Waren er geboortes te vieren bij onder meer de wallaby's, Japanse makaken, moerasantilopen, zwarte kuifmakaken, slingerapen, lama's, Atlasvlinders, maanvlinders, helmcasuarissen, pelikanen, ooievaars, blauwe reigers, aalscholvers, Kongopauwen, zwanen, fazanten, discusvissen, spiesbokken, ganzen, zeeleeuwen en zwartvoetpinguïns.

Nieuwkomers

Verheugd was Artis met de komst van een aantal bijzondere dieren die vooral bedoeld zijn om de populatie gezond en op peil te houden. Maar soms ook kwamen zij met een speciale reden, namelijk om een bijdrage te kunnen leveren aan Europese fokprogramma's voor bedreigde diersoorten (European Endangered Species Programmes ofwel EEP's).

- Zo was daar bijvoorbeeld het nieuwe mandrilmannetje uit Münster, nog maar net zes jaar en nog lang niet op kleur of maat. De al in Artis aanwezige vrouwtjes, moeder en dochter, vlogen elkaar echter al meteen in de mandrilharen.
- Het nieuwe Argentijnse grote mierenetervrouwtje Potay kwam de twee al aanwezige mannetjes gezelschap gehouden. Zij kwam in het kader van het Europese fokprogramma om deze bedreigde diersoort in stand te houden *(lees meer op pagina 18)*.
- Het Insectarium verwelkomde een nieuwe duizendpoot. Hopelijk laat hij bij Artis nog lange tijd zijn voetstappen achter. In het Vlinderpaviljoen werd begin 2007 een nest met parasolmieren geplaatst. Via een doorzichtige buis zijn de bedrijvige beestjes goed te bekijken.
- Nieuwe slingeraapman Mickey kwam over uit Engeland. Hij vervangt Horace, die in een dierentuin in Kerkrade bij een aantal niet-verwante dames is geplaatst.
- Verder werd de Artis-collectie aangevuld met veel koudbloedigen, zoals pipapadden, kolonistenagames, bloembidsprinkhanen, heremietkrabben, vuurgarnalen, vlindervissen en koraalduivels.

Overleden

In de dierenwereld is het natuurlijk niet alleen rozengeur en maneschijn. Er waren enkele sterfgevallen te betreuren.

De meest opmerkelijke:
De jonge dwergottertjes zijn helaas allemaal in één keer overleden als gevolg van besmet voedsel. Onverwacht overleed ook zeeleeuwtje Marco. De overige zeeleeuwen waren even van slag, maar van grote onrust was geen sprake. De orang-oetanbaby van Kedua werd na amper zes dagen te hebben geleefd, onverwacht levenloos in haar verblijf aangetroffen. De verzorgers hadden geen enkele aanwijzing dat het jong niet gezond zou zijn; uit de sectie door de Veterinaire Faculteit in Utrecht bleek dat een bacteriële infectie de oorzaak was. Daarnaast moesten we afscheid nemen van twee publiekslievelingen: tijgerin Mira *(lees meer op pagina 14)* en orang-oetan Mawa *(lees meer op pagina 15)*.

Eind 2007 telde de Artis-collectie 746 diersoorten en een totale populatie van ongeveer 11.000 dieren.

IN MEMORIAM:

TIJGERIN MIRA

Op woensdag 13 juni 2007 is de Sumatraanse tijgerin Mira gestorven. Sinds haar komst naar Artis in 2001 was zij een van de grote publiekslievelingen. Ouderdomskwalen zijn haar op de respectabele leeftijd van 19,5 jaar echter fataal geworden.

Mira werd geboren op 4 september 1987 in de dierentuin van Bremerhaven in Duitsland, waar zij met de fles is grootgebracht. Voordat zij naar Artis kwam, verbleef ze in de dierentuin van het Duitse Krefeld. Artis heeft Mira op vergevorderde leeftijd opgenomen als gezelschap voor de eveneens bejaarde tijger Harimau. Zij hebben nog ruim twee jaar samen doorgebracht.

Komst Mira bevorderde fokprogramma

Het opnemen van Mira in Artis als gezelschap voor Harimau betekende dat andere dierentuinen meer ruimte hadden om jonge dieren bij elkaar te brengen in het kader van het EEP-fokprogramma voor deze bedreigde diersoort.

Met liefde is Mira indertijd verwelkomd in de Artisfamilie. De laatste twee jaar van haar leven liep ze rond zonder staart, omdat een terugkerende wond niet wilde genezen. Ouderdomskwalen staken de laatste jaren ook de kop op; een infectie aan de blaas samen met slecht functionerende nieren zorgden er uiteindelijk voor dat ze niet meer at. Omdat de verzorgers en het veterinair medisch team vonden dat de kwaliteit van haar leven onaanvaardbaar was geworden, heeft Artis besloten haar in te laten slapen. Tijgers worden gemiddeld 16 jaar, met haar 19,5 jaar heeft Mira er dan ook alles uit gehaald. Artis en haar bezoekers kunnen daar alleen maar heel dankbaar voor zijn.

IN MEMORIAM:

ORANG-OETAN MAWA

Orang-oetanman Mawa heeft ruim 23 jaar in Artis harten veroverd. Daaraan kwam op vrijdag 5 oktober 2007 abrupt een einde. Toen overleed Mawa op 25-jarige leeftijd. Na een geslaagde hernia-operatie kwam hij helaas niet meer goed uit zijn narcose. Veel mensen bouwden in de afgelopen jaren een band met hem op. Mawa, we zullen je missen!

Als tweejarige peuter kwam Mawa in december 1985 vanuit Parijs naar Artis. Tegenwoordig bestaan hierover andere inzichten en haalt men een jong niet al op die leeftijd bij de moeder weg. Wel kwam een Parijse verzorger mee om Mawa tijdens zijn eerste week in Artis zo nodig op zijn gemak te stellen. Heimwee bleek Mawa echter vreemd. Hij kon het al snel goed vinden met orang-oetan-dame Mota en haar peuterdochter Kedua. In zijn jeugdjaren bestond de orang-oetangroep bovendien ook nog uit mannetje Sam en dame Terbang, die zich vrijwel direct opwierp als Mawa's adoptiemoeder.

Slim en sociaal

Mawa is altijd een slimme en vooral sociaal ingestelde aap geweest. Pas toen hij volwassen werd, is hij soms apart gezet van zijn vrouwen Mota en Kedua. Zo kregen zij wat rust als Mawa's hormonen weer eens opspeelden. Mawa verbleef altijd graag bij hen en zijn dochter Surya. Verder hield hij van eten, luieren, spelen en tekenen.

Mawa laat leegte achter

Bijzonder is dat Mawa in de weken voor zijn dood weer erg toetrok naar verzorger Eddy van Everdingen, net zoals dat in zijn begintijd in Artis het geval was. Drie weken voor Mawa's dood manifesteerde zijn ziekte zich in ernstige obstipatie, slecht eet- en drinkgedrag en lusteloosheid. Grondig onderzoek openbaarde een ernstige hernia. De noodzakelijke operatie verliep goed, het ontwaken uit de narcose niet. Reanimatie door Eddy en een collega was tevergeefs.

Hartendief Mawa heeft over aandacht nooit te klagen gehad. Voor veel Artismedewerkers en vaste bezoekers betekent zijn overlijden na 23 mooie jaren dan ook een groot verlies.

GORILLA-POPULATIE ARTIS GROEIT GESTAAG

Zoals iedereen wel weet, wordt het voortbestaan van gorilla's in het wild sterk bedreigd. In Afrika, hun natuurlijke leefomgeving, worden laaglandgorilla's en berggorilla's bedreigd door vooral jagers en boskap. Natuurorganisaties en dierentuinen doen er alles aan om deze prachtige dieren te beschermen en hun aantal zeker niet verder te laten afnemen. In 2007 is de Artis-gorillapopulatie uitgebreid met twee gezonde baby's. De eerste kleintjes in tien jaar.

Artis draagt, samen met andere dierentuinen, door middel van fokprogramma's voor bedreigde diersoorten (EEP's) bij aan het behoud van gorilla's in dierentuinen. Dit resulteert in een extra genenpool voor het geval het in de natuur echt fout zou gaan. Met geld, kennis en kunde steunen dierentuinen daarnaast actief diverse gerelateerde natuurbeschermingsprojecten. De gorilla's die Artis laat zien, zijn uitstekende ambassadeurs voor hun bedreigde soortgenoten in de natuur. Artis zet zich dan ook al jaren met hart en ziel in voor een eigen gezonde gorillapopulatie.

En de naam is...

De gorillababy's hebben niet zomaar een naam gekregen. Shomari betekent 'kracht' in het Swahili. En Bwana betekent in diezelfde taal 'heer' of 'meester'. Om aan die laatste naam te komen, werd op de Artis-website een prijsvraag uitgeschreven. Uit maar liefst vijfduizend inzendingen bleek de inzending van Melissa Blad (11) uit Diemen de winnende. Een droom kwam hiermee uit voor Melissa, die al van kleins af aan dierenverzorger wil worden. Zij was heel verguld met de prijs: een ochtend meelopen met de dierverzorger. Samen met haar moeder komt ze al jaren in Artis. Van de verzorger hoorde ze hier afgelopen jaar ook welke opleiding ze het beste kan volgen om zelf dierverzorger te worden.

Gezonde familiegroep in Artis

Met de nieuwbouw van het Gorillahuis investeerde Artis al in 1990 in het creëren van een gezonde gorillagroep. Tot afgelopen jaar werden de sindsdien geboren gorillababy's helaas niet door hun moeder grootgebracht. Moederen gaat bij gorilla's namelijk niet vanzelf, dat moeten ze meestal leren. Ook bleken twee gorillamannen in deze groep niet vruchtbaar. In september 2005 arriveerde gorillaman Akili (12) uit Serengeti Safaripark Hodenhagen (Duitsland) in Artis als nieuwe leider van de harem. Hij maakte meteen indruk op de gorillavrouwtjes Shindy, Dafina en Binti. De sfeer in de groep was al gauw ontspannen, en de verzorgers zagen al snel geregeld paringen. Begin 2007 bleken alle drie de dames in blijde verwachting. Vervolgens was het afwachten: gorilla's hebben namelijk een draagtijd van ongeveer 8,5 maand.

Hoera, twee baby's!

Voor het eerst in tien jaar kwam op 14 maart 2007 weer een babygorilla ter wereld in Artis. Moeder Binti kon na een redelijk voorspoedige bevalling zoon Bwana in de armen sluiten. De eerste dagen zat iedereen in spanning hoe Binti voor haar kleintje zou zorgen. Ze bleek gelukkig een natuurlijke moeder. Niet verwonderlijk, aangezien zij zelf in de grote gorillagroep van Apenheul opgroeide zodat zij zich heeft kunnen spiegelen aan andere moeders. Voederen, de kleine op sleeptouw nemen of laten slapen, ze deed het prima. Vader Akili, een zilverrug, toonde regelmatig en heel voorzichtig belangstelling voor zijn eerste telg. De andere gorilladames Dafina en Shindy reageerden rustig op de komst van hun nieuwe familielid.

Op 13 juli 2007 ging de vlag nogmaals uit, hoewel met een klein rouwrandje. 's Nachts waren zowel Shindy als Dafina bevallen van een zoon. Het zoontje van Dafina overleed vlak na de geboorte. Daarom was het vooral moeder Shindy die met haar zoontje Shomari alle aandacht opeiste. Shindy is zelf met de fles grootgebracht en had geen goed voorbeeld wat moederen betreft. Maar omdat Binti vier maanden eerder beviel van Bwana, had Shindy gelukkig toch van dichtbij kunnen zien hoe het moest. Apetrots en zorgzaam waakte ze over haar kleintje, soms vergezeld van Akili, daarbij vaak op gepaste afstand gadegeslagen door Dafina, Binti en Bwana.

En zo was er dus sprake van een unieke situatie voor Artis: onze bezoekers kregen de kans om maar liefst twee gorillababy's bewonderen. De groep bestaat nu uit vijf gorilla's.

ACTIEVE ROL ARTIS IN NATUUR-BEHOUD

Artis voert een actief beleid op het gebied van natuur- en soortbescherming. Met de andere Nederlandse dierentuinen wordt samengewerkt in het Natuurbeschermingsfonds van de Nederlandse Vereniging van Dierentuinen (NNBF). Artis ondersteunt daarnaast (financieel, dan wel materieel) diverse natuurbeschermings- en natuureducatieprojecten. In 2007 stond het miereneterproject centraal.

Sinds 2004 is er sprake van een unieke samenwerking tussen Artis en de Argentijnse dierentuin El Zoológico de Florencio Varela nabij Buenos Aires. Het is een project om de grote miereneter in zijn natuurlijke omgeving in Argentinië te beschermen en te herintroduceren. De bouw van een speciaal opvang- en educatiecentrum is een van de concrete resultaten van dit project. Overigens is niet alleen Artis erbij betrokken: ook diverse fondsen, bedrijven, andere dierentuinen en particulieren – ook al door de verkoop van Artis de Partis – steunen het zo belangrijke miereneterproject.

Liefdesbaby in Artis?

In december 2007 arriveerde Potay, een Argentijnse miereneterdame, op de Pampa in Artis. Zij moet de harten van de twee al in Artis aanwezige mannetjes, Ramon en Pjuskebusk, in vuur en vlam gaan zetten. De hoop is erop gevestigd dat een romance met één van de mannetjes een echte liefdesbaby zal voortbrengen. Door te zorgen voor 'vers bloed' binnen het Europese fokprogramma voor bedreigde diersoorten (het EEP), kan Potay haar steentje bijdragen aan de bescherming van haar soort. Ter voorbereiding op de komst van Potay bezocht dierverzorgster Marieke Weide samen met adjunct-directeur van Artis Hans van Weerd het project in Argentinië in het voorjaar van 2007.

Marieke: "Voorjaar 2007 maakte ik in Argentinië voor het eerst kennis met Potay. Dit driejarige vrouwtje is het eerste jong dat voortkomt uit de opvang van een aantal miereneters. Potay is een mooie, stevige miereneter met een goed karakter. Het is de bedoeling dat ze in Artis zorgt voor nageslacht met een van de mannetjes. In Artis heeft ze de keus uit de jonge Pjuskebusk of de wat oudere Ramon". Marieke heeft ervaren dat Florencio Varela een kleine, vriendelijk ogende dierentuin is die vooral in de weekenden druk bezocht wordt. "De hotspot in de tuin is de forse collectie grote miereneters. Zij huizen in een reusachtige nagebouwde termietenheuvel waar een metershoge grote miereneter tegenaan staat om met zijn tong dikke neptermieten te verorberen. Rondom dit gebouw vind je de buitenverblijven.

Dierverzorgster Marieke Weide: "Er valt nog veel te leren over dit zéér bijzondere dier".

Adjunct-directeur Hans van Weerd: "De miereneters in Europa zijn de ambassadeurs van de miereneter en de natuur in Zuid-Amerika".

Er zijn 11 miereneters: 6 mannetjes en 5 vrouwtjes, waarvan één in 2007 een jong heeft gekregen. Zoals die kleine soms even lekker bij mams op de rug kroop, was een uniek en prachtig gezicht!"

Ruimte creëren voor wilde dieren heel belangrijk

De Argentijnse verzorgers werden door Marieke geïnformeerd over de wijze waarop in Artis de miereneters worden gehouden. Over en weer zijn ervaringen uitgewisseld. Marieke: "Ik heb een fantastische, leerzame tijd gehad in Argentinië en daardoor veel kennis en connecties opgedaan. Er valt nog veel te leren over dit zéér bijzondere dier!"

Bij die laatste opmerking sluit Hans zich volledig aan. Hij was daarom in november 2007 ook aanwezig bij de officiële en feestelijke opening van het nieuwe mierenetercentrum in Florencio Varela. "Het is heel belangrijk dat Artis betrokken is bij het opzetten van dergelijke projecten", aldus Hans. "Het past in onze doelstelling en missie die we als dierentuin hebben om mensen bewust te maken van het feit dat wilde dieren steeds minder ruimte hebben en dat het belangrijk is daar wat aan te doen. En dat we ook echt wat kunnen betekenen voor elkaar. Het miereneterproject is een prachtig en geslaagd voorbeeld van zo'n benadering."

Artis helpt samen met partners mee aan de bescherming en herintroductie van miereneters in Argentinië, maar dat is alleen mogelijk dankzij steun van publiek en sponsors. Hans: "Die steun genereer je in Europa door miereneters in dierentuinen te laten zien. De miereneters in Europa kun je zien als ambassadeurs van de miereneter en in het verlengde daarvan de natuur in Zuid-Amerika."

Goede basis voor betere resultaten

De inspanningen van de afgelopen jaren hebben een goede basis gelegd voor verdere uitbouw van het miereneterproject. Er zijn inmiddels twee dieren uitgezet in het gebied Rincón del Socorro. Dat moeten er in de toekomst zeker twintig worden. Pas dan is een gezonde populatiegrootte bereikt. Verder is de samenwerking tussen diverse instanties uitgebreid: er zijn universiteiten uit Zuid-Amerika en dierentuinen uit Europa, Zuid- én Noord-Amerika bij betrokken. Er zal nader onderzoek worden gedaan naar de leefwijze van de miereneter, en er zal nog meer worden geïnvesteerd in het betrekken van de lokale bevolking bij dit project. Hans en Marieke hopen natuurlijk op een vruchtbare 'samenwerking' tussen Potay en Ramon of Pjuskebusk. "Dat zou het project hier in Artis een grote impuls geven!"

Grote miereneters terug naar de natuur

Het uitzetten van grote miereneters in een beschermd natuurgebied waar niet gejaagd en gekapt wordt, dat is waar het Artis en El Zoológico de Florencio Varela uiteindelijk om te doen is. De leefgebieden van de miereneters worden namelijk flink bedreigd door met name de jacht, ontbossing voor bijvoorbeeld sojateelt, bosbranden en nieuwe autowegen. Bescherming van hun leefgebied is een eerste noodzaak. Het gebied waar de miereneters worden uitgezet, is met zorg gekozen. Een aantal jaar geleden heeft de Amerikaan Douglas Tompkins een door een natuurgebied omringde estancia (boerderij) opgekocht in het noorden van Argentinië. Zo'n vijftig jaar geleden kwam de grote miereneter nog in dit gebied voor. Tompkins wil het gebied uiteindelijk schenken aan de Argentijnse overheid.

Ook dankzij hen

Het miereneterproject wordt ondersteund door de verkoop van Artis de Partis, giften van particulieren en bedrijven, en een aantal fondsen. We danken hen allen hartelijk hiervoor. Speciale dank is verschuldigd aan de volgende bedrijven en fondsen:

- NUON
- Compassgroup
- Van Tienhoven Stichting
- NVD Natuurbeschermingsfonds (NNBF)

ANDERE NATUURBESCHERMINGS-PROJECTEN

Wereldwijde steun

Artis ondersteunt met kennis en kunde en met financiële bijdragen diverse projecten op het gebied van natuur- en soortbescherming en natuureducatie in verschillende werelddelen. Naast de miereneter in Argentinië krijgt ook een project in een ander Zuid-Amerikaans land van Artis bijstand: de dierentuin van Paramaribo in Suriname. Artis ondersteunt Paramaribo ZOO op het gebied van natuureducatie en de vernieuwing van de tuin.
In Oost-Afrika draagt Artis in financieel opzicht bij aan projecten voor de bescherming van de Grévy-zebra in Kenia. In Zuid-Afrika is er sprake van deelname aan opvangprojecten voor zwartvoetpinguïns die getroffen zijn door een olieramp op zee. De olieslachtoffers worden gerevalideerd en heruitgezet in de natuur.

Herintroductie 'Europese bizon'

Het terugplaatsen van gezonde dieren in de natuur is een van de activiteiten van Artis om soortbehoud te bevorderen. Daartoe zijn onder meer de internationale fokprogramma's van bedreigde diersoorten (EEP's) in Europese dierentuinen bedoeld. Artis is coördinator van drie van deze EEP's, namelijk de kantjil, de zwartvoetpinguïn en de ijsbeer.

In 2004 werd de eerste wisentstier uit Artis samen met vier dieren uit andere Europese dierentuinen uitgezet in natuurgebieden in de Oostelijke Karpaten (grensgebied van Slowakije en Polen). Bij de herintroductie van de wisent, de 'Europese bizon', werken de dierentuinen nauw samen met het LHF (Large Herbivore Foundation). In december 2007 bekrachtigde Artis opnieuw de samenwerking voor een periode van 4 jaar. Bedoeling is om de herintroducties van Euraziatische herbivoren in de vrije natuur uit te breiden en de samenwerking tussen Artis en het LHF te intensiveren. Kennis en ervaring zullen worden uitgewisseld, en Artis zal ondersteuning bieden op het gebied van financiën en communicatie.

ARTIS' VISIE OP RUIMTE VOOR EDUCATIE

KENNISTUIN KOMT STEEDS MEER TOT ZIJN RECHT

Artis is van iedereen, in Artis ontmoeten mensen elkaar. Volwassenen en kinderen doen er bijzondere en onverwachte ervaringen op. Met de aanwezigheid van de dieren, bomen en planten, de musea en het Planetarium laat Artis het publiek nadenken over de natuur en de samenhang tussen mens, dier, plant en omgeving. Artis is dus vooral ook een kennistuin. In 2007 is een educatieve totaalvisie ontwikkeld waarin de kennistuin tot haar volle recht moet komen.

Een belangrijke vernieuwing in de visie op educatie is dat het onderscheid tussen formeel en informeel onderwijs wordt opgeheven. De vakgroep Educatie gaat daarbij uit van doelgroepen, waarvan het formele onderwijs uiteraard een zeer belangrijke is. Voor de organisatie heeft dit belangrijke gevolgen. Dat betekent vooral ook inspelen op de verschillende categorieën bezoekers die Artis onderkent, want dé Artisbezoeker bestaat niet. We willen zowel kinderen als volwassenen aanspreken, kinderen met volwassenen, kinderen en jongeren in klasverband, senioren, bedrijven en buitenlandse toeristen. En de ene bezoeker dwaalt door de tuin en wil een leuk, verzorgd en compleet dagje uit, terwijl de andere bezoeker zich intensief laat informeren en rondleiden. Dat vraagt van Artis om een flexibele, maar vooral ook gelaagde aanpak. Een belangrijke interne opdracht is om de agenda, de middelen, de producten en competenties van de medewerkers op dit alles in te richten.

Artis wil de ruim 1,2 miljoen bezoeker ervaringen, beleving en inspiratie in een mensentuin bieden. De educatieve missie laat zich daarbij vertalen in een aantal samenhangende verhalen die op verschillende niveaus inzetbaar zijn. En tot een vernieuwde kijk op mogelijkheden tot educatie. Niet alleen gebruiken wij daarbij de klassieke middelen zoals borden, lessen, websites en exposities. We proberen op inventieve wijze ook andere (tot nog toe vergeten) locaties, momenten en manieren te benutten: van speeltuin tot parkeerplaats, van toilet tot geurspoor. Totale educatie staat voor de integrale visie op alle mogelijkheden tot educatie. In 2008 wordt deze nieuwe, integrale visie geïmplementeerd.

Educatie in 2007

- 815 lessen
- 215 scholen hebben één of meer lespakketten gedownload via de website
- 3108 studenten hebben in 2007 Artis via het onderwijstarief bezocht. Dit was vanaf oktober 2007 mogelijk

Educatief bezoek sinds 2002

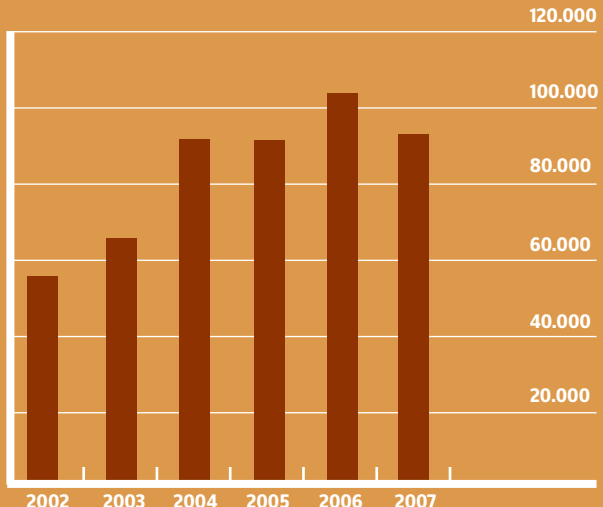

***) in 2006 leidde de opening van het Vlinderpaviljoen tot een grote toename van het educatief bezoek**

ARTIS' NIEUWE STERRENHEMEL

HET HELE BEKENDE HEELAL IN HARTJE AMSTERDAM!

Sprak het oude Planetarium met zijn fraaie sterrenprojector al tot de verbeelding, de transformatie in het voorjaar van 2007 van analoog diatheater naar een digitaal fulldome theater is tijdens de vier officiële premières met ongekend enthousiasme ontvangen. Sinds de opening op 11 mei 2007 kunnen bezoekers in het vernieuwde Artis Planetarium een fascinerende ruimtereis maken, afdalen in de wondere wereld van onze oceanen of ontdekken hoe het leven op aarde is ontstaan.

Wetenschapsjournalisten stonden versteld, docenten gaven aan dat ze nog nooit zo'n prachtig lesmiddel hadden gezien en het publiek stroomde toe. De professoren Robbert Dijkgraaf, Ed van den Heuvel en Ralph Wijers, astronaut André Kuipers en acteur Tygo Gernandt verleenden vorig jaar graag hun medewerking om duidelijk te maken dat hier iets unieks is gerealiseerd. Iets dat in Nederland en ver daarbuiten zijn weerga niet kent: je kunt bijna fysiek ervaren hoe het is om vrij door het hele bekende heelal te surfen, reizend langs planeten, tussen sterrenstelsels, terug naar de oerknal. En dat met een superieure beeldkwaliteit en steeds bijgewerkt met de laatste astronomische ontdekkingen. Met dit systeem kan Artis jaren vooroplopen in het ontsluiten van nieuwe werelden voor onderwijs en het publiek. Of het nu gaat om astronomie, geologie, microbiologie of de wereld van de elementaire deeltjes, in het vernieuwde Planetarium is alles mogelijk! Verschillende universiteiten en hogescholen hebben hier in 2007 dan ook al dankbaar gebruik van gemaakt om lessen te geven die in de college-banken niet mogelijk zijn.

Groei van het educatieve bezoek aan het Planetarium

Het Planetarium is op 11 mei 2007 na een ingrijpende verbouwing en vernieuwing heropend. In voorgaande jaren trok het Planetarium gemiddeld 125.000 mensen. In 9 maanden tijd heeft het Planetarium in 2007 135.000 bezoekers getrokken, een toename van 52% vergeleken met dezelfde periode in 2006 (88.619). Het educatieve bezoek nam ook fors toe: van 14.363 leerlingen in 2006 van mei tot en met december, naar 19.721 in 2007 over dezelfde periode (stijging van 37%).

GEMODERNISEERD PLANETARIUM FACILITEERT KENNISMAKING MET GEHELE NATUUR

Educatie in Artis voor elk niveau

Het vernieuwde Artis Planetarium is een prachtig educatief medium. Het hele bekende heelal in hartje Amsterdam! Scholen doen al veel aan astronomie, maar kunnen nu in Artis dankzij de nieuwe techniek en inhoud astronomie vakoverstijgend verbinden met geologische en biologische wetenschappelijke kennis. De combinatie van de digitale 360 graden videovoorstellingen met het gebruik van de astronomische database maakt speciale schoolprogramma’s toegepast op elk niveau mogelijk.

Het vernieuwde Artis Planetarium is gerealiseerd dankzij steun van:

- Het VSBfonds
- Het Prins Bernhard Cultuurfonds
- Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- De Provincie Noord-Holland

Het Artis Planetarium is een Definiti-theater.

EDUCATIE

DE DIERVERZORGER VERTELT

Een dagje Artis is elke keer een echte belevenis. Om de bezoekers een nog intensere ervaring te kunnen bieden, is Artis in mei 2007 gestart met het initiatief ‘De dierverzorger vertelt’. Iedere dag delen diverse dierverzorgers op vaste tijden hun vergaande kennis met bezoekers bij de Europese gierenvolière, de zeeleeuwen, het Reptielenhuis en de Roofdierengalerij. Zelf vragen stellen kan natuurlijk ook, graag zelfs. Het publiek is vanaf het begin enthousiast geweest en de activiteit heeft dan ook een vlucht genomen. Eind vorig jaar sloten ook de vlinderverzorgers aan. Zij vertellen bij de ‘poppenkast’ over de vlinders, waarna het publiek de uitgekomen vlinders naar de bloeiende planten in het paviljoen mag helpen dragen. Het is de bedoeling dat in 2008 meer dierverzorgers in Artis in geuren en kleuren uitwijden over hun veelzijdige werk en hun prachtige dieren.

TAMARA BESTMAN, VERZORGSTER IN HET REPTIELENHUIS.

Veel reptielen, veel te vertellen

“Reptielen vormen samen een zeer diverse groep dieren met onder meer krokodillen, slangen, hagedissen en schildpadden. In Artis hebben wij 146 verschillende soorten reptielen. En daar valt heel veel over te vertellen. Het publiek is enthousiast, en ik probeer de diversiteit aan vragen zo goed mogelijk te beantwoorden. Bij mooi weer houd ik mijn praatje buiten, daar ben ik ook goed te verstaan. Ik voeder dan bijvoorbeeld de Aldabra reuzenschildpadden. Hele bijzondere dieren. Zo kunnen ze erg groot en zwaar worden. Ze groeien namelijk hun hele leven door. Deze prehistorische reuzen kunnen ook zeer oud worden: de tot nu als oudst bekend staande schildpad is onlangs op de leeftijd van 255 jaar overleden! In Artis is de oudste schildpad overigens tussen de 70 en 80 jaar. We kunnen hopelijk dus nog heel lang voor onze schildpadden zorgen en van ze genieten.”

FANNY SCHUTTE, VERZORGSTER IN DE ROOFDIERENGALERIJ.

Niemand wil dit missen

“Het is fantastisch om te werken met jaguars, servals, een Amoerpanter, Europese lynxen en leeuwen. Voedertijd, met name van onze leeuwen, is iets wat geen bezoeker lijkt te willen missen. En terecht. Het grootste deel van de dag liggen deze uit de kluiten gewassen katten te slapen, maar een half uur voor voedertijd worden ze actief. Wat er gebeurt als ik de luiken naar het buitenverblijf opentrek? Meestal stuiven de leeuwen naar binnen en vervolgens weer naar buiten om zich daar vol overgave op het sappige vlees te storten. Al onze roofdieren krijgen een uitgebalanceerd menu. Dit bevat de juiste vitaminen en mineralen en indien nodig medicijnen. Soms laten we de dieren ook vasten, bijvoorbeeld als ze te dik zijn. In de natuur gaat dit ook zo: de ene dag hebben ze goed te eten, de andere dag niet. We houden ze zo gezond en stimuleren hun natuurlijke gedrag. Als bijvoorbeeld de leeuwen na zo’n vastenperiode extra trek hebben, scheuren ze samen de prooi aan stukken en vechten onderling soms om de buit. Dat hoort gewoon bij deze dieren.”

LARS MONNIK, VERZORGER VAN DE ZEELEEUWEN.

Speelplezier

“Al jarenlang zijn de zeeleeuwen in Artis een populaire beziens-waardigheid. Zijzelf hebben ook altijd plezier in de dagelijkse demonstratie die we voor de mensen geven. Zeeleeuwen zijn speelse en intelligente dieren die je veel kunt leren. De demonstratie is leuk voor het publiek, maar we doen het vooral in het belang van de dieren. Zo stimuleren we dat ze, net als in de natuur, moeten werken voor hun kost en in beweging blijven. Tegelijkertijd krijgen wij de kans de gezondheid van de dieren te beoordelen en wordt zo hun natuurlijke behoefte aan spel en leren bevredigd.”

ROOFVOGELS IN VRIJE VLUCHT

Artis is in 2007, aansluitend op 'de dierverzorger vertelt', begonnen met vrije-vlucht-demonstraties van roofvogels, verzorgd door een valkenier. Diverse soorten uilen, gieren en andere roofvogelsoorten demonstreren hun vliegkunsten in Artis. De valkenier legt uit hoe de vogel zijn vleugels gebruikt bij de jacht, en hoe de leefwijze van de vogel samenhangt met zijn jachttechniek. Bezoekers leren zo meer over het gedrag van roofvogels in de vrije natuur.

JOS DE GRAUW, VERZORGER IN DE EUROPESE GIERENVOLIÈRE.

Kadaverruimers

“Al bijna zeven jaar verzorg ik hier drie giersoorten, die net als in de natuur in een groep leven: de vale gier, de monniksgier en de aasgier. Gieren vervullen in de natuur een belangrijke functie, omdat ze kadavers opruimen. Hoe groter en ouder de gier is, hoe meer voorrang bij het eten. De rest moet dan wachten. Dat patroon zie je ook hier terug. Bezoekers willen van alles weten: wat eten ze, hoe oud worden ze, kunnen ze in de volière voldoende vliegen, herkennen ze hun verzorgers? Die interactie maakt dit zo leuk om te doen.”

AROVY MADAGASIKARA!

BESCHERM MADAGASKAR!

Sinds 2000 organiseert de Europese dierentuinorganisatie EAZA (European Association of Zoos and Aquaria) jaarlijks een natuurbeschermingsactie om aandacht te vragen voor één specifieke bedreiging, waar ook ter wereld. In 2007 waren de schijnwerpers gericht op Madagaskar, het Oost-Afrikaanse eiland met haar unieke maar veelal bedreigde flora en fauna. Artis steunde het project met twee speciale Madagaskardagen en een permanente tentoonstelling gedurende het hele jaar in het Kleine-Zoogdierenhuis.

De jaarlijkse natuurbeschermingscampagnes van de EAZA stelt dierentuinen in heel Europa in staat met elkaar de krachten te bundelen voor een goed doel. Deze dierentuinen vragen tegelijkertijd aandacht voor één specifiek natuurgebied. Synergie is het gevolg en samen bereiken zij zo meer dan zij afzonderlijk voor elkaar zouden kunnen krijgen. In 2007 hebben de Europese dierentuinen in totaal ruim € 450.000 opgehaald voor meer dan twintig verschillende natuurbehoudprojecten op Madagaskar. De overheid van Madagaskar streeft ernaar om – mede met behulp van deze gelden – het percentage aan beschermde gebieden te verdrievoudigen. Veel gebieden zullen voor de lokale bevolking toegankelijk worden gemaakt als 'managed resource area'. Het beheer daarvan is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de lokale bevolking, de overheid, de private sector en natuurbehoudorganisaties. Daarnaast wordt ecotoerisme als inkomstenbron voor de lokale bevolking verder ontwikkeld. Natuurbehoud gaat op deze wijze hand in hand met de bestrijding van armoede.

EAZA-campagnes voor natuur- en soortbehoud

De achterliggende gedachte van EAZA-campagnes is een voor de hand liggende, maar daarom niet minder waardevol. Veel diersoorten die men in dierentuinen tegenkomt, worden in het wild bedreigd. Dierentuindieren kunnen dus als echte ambassadeurs fungeren voor hun wilde soortgenoten. Op het moment dat dierentuinbezoekers deze diersoorten namelijk (hebben) leren kennen in de dierentuin, groeit doorgaans ook hun betrokkenheid bij de dieren in het wild. Naast de EAZA, is Artis ook lid van de Nederlandse Vereniging van Dierentuinen (NVD). Elk jaar ondersteunen de NVD-dierentuinen (alle tevens EAZA-lid) de EAZA natuurbeschermingscampagnes en geven hierbij ieder een eigen invulling.

In 2007 was het precies 300 jaar geleden dat de wereldberoemde Zweedse taxonoom Carolus Linnaeus werd geboren. Linnaeus had nauwe banden met Nederland. In het kader van deze herdenking organiseerde Artis in samenwerking met het Zoölogisch Museum van de Universiteit van Amsterdam diverse activiteiten en tentoonstellingen, gericht op de indeling van het dierenrijk.

SCHEPPING IN BEELD, MONUMENT VOOR LINNAEUS

In het Artis Aquarium werd op 16 juni 2007 de expositie 'Schepping in Beeld, Monument voor Linnaeus' geopend. Grote aandachtstrekker was een speciaal gemaakte levensgrote reconstructie van het dierenrijk uit de eerste editie van de Systema Naturae uit 1735. De tentoonstelling kon beschouwd worden als een momentopname van het begin van Linnaeus' carrière als systematicus en een visualisatie van Linnaeus' inzicht in Gods scheppingsplan.

De Systema breidde zich al tijdens Linnaeus' leven zeer snel uit. En een reconstructie van de latere versies van zijn systeem zouden alleen te begrijpen zijn door studie te maken van de enorme Nederlandse natuurhistorische verzamelingen, zoals die van het Zoölogisch Museum in Amsterdam, van Naturalis in Leiden en van de diverse botanische tuinen en herbaria. Desondanks stonden op de expositie in Artis – in een maar liefst 15 meter lange en 5 meter hoge vitrine – alle dieren tussen een mug en een olifant!

Kijkje in de beginjaren van Artis

In de benedenzaal was de tentoonstelling 'Schepping in Artis' samengesteld. Het omvatte een kleine historische presentatie over de beginjaren van het genootschap Natura Artis Magistra, dat net als Linnaeus destijds de hele schepping in beeld probeerde te brengen.

PLANTENPEEPSHOW

Het zal niet bij iedereen bekend zijn, maar ook planten zijn seksuele wezens. Vakgroep Educatie heeft dit samen met vakgroep Plant tot uitdrukking gebracht in een heuse Plantenpeepshow. Hierin konden bezoekers als ware voyeurs bloemen, eigenlijk de seksuele organen van planten, van heel dichtbij bekijken.

Tegenover het maraperk waren diverse kijkdozen opgesteld. In het perkje naast deze kijkdozen groeiden dezelfde planten (met bloemen) in het echt, zorgvuldig gecultiveerd door medewerkers van vakgroep Plant. Deze 'peepshow' van planten had overigens alles te maken met het Artis Linnaeus-jaar 2007. De Zweedse taxonoom Carolus Linnaeus deelde het plantenrijk namelijk in op basis van seksuele kenmerken: het aantal vrouwelijke stampers en mannelijke meeldraden. In zijn tijd, de 18^{e} eeuw, was nog maar net ontdekt dat planten ook seksuele wezens waren, hiervoor werden zij allemaal als maagdelijk beschouwd.

Veelwijverij

Het idee van plantenseksualiteit was zo omstreden dat bepaalde wetenschappers 300 jaar geleden de feiten simpelweg negeerden of zelfs aanvochten. Linnaeus echter zag dat seksualiteit in de natuur het hogere plan van God was, en de essentie van het leven. De beschrijvingen van Linnaeus die het bloemenrijk indeelde op basis van monogamie, clandestiene liefde en veelwijverij (polygamie), sloegen dan ook in als een bom!

MEER ZOOMERAVONDEN IN ARTIS

Vanwege het succes in voorgaande jaren is besloten om in 2007 meer Artis ZOOmeravonden te organiseren. Naast de gebruikelijke maanden juli en augustus was Artis daarom voor het eerst ook in juni alle zaterdagen tot zonsondergang geopend.

Tijdens in totaal dertien opeenvolgende zaterdagavonden genoten weer vele bezoekers van onder meer theater, muziek, dans of rondleidingen. Zowel groot als klein vermaakte zich prima in de tuin. Een dier knuffelen of jezelf laten schminken behoorde tot de mogelijkheden. En dat allemaal in een ontspannen, zomerse sfeer. Niet verwonderlijk dat vele groepjes mensen zich met een rijkelijk gevulde picknickmand ergens in Artis neervlijden. Eén groepje bezoekers koos een wel heel bijzondere plek om een hapje of drankje te nuttigen: tussen de flamingo's. Hoewel Artis de mensen graag dichter bij de dieren brengt, werd de familie vriendelijk verzocht op zoek te gaan naar een andere mooie picknick-locatie op een van de groene grasvelden die de tuin rijk is.
Laat die zomer maar weer komen!

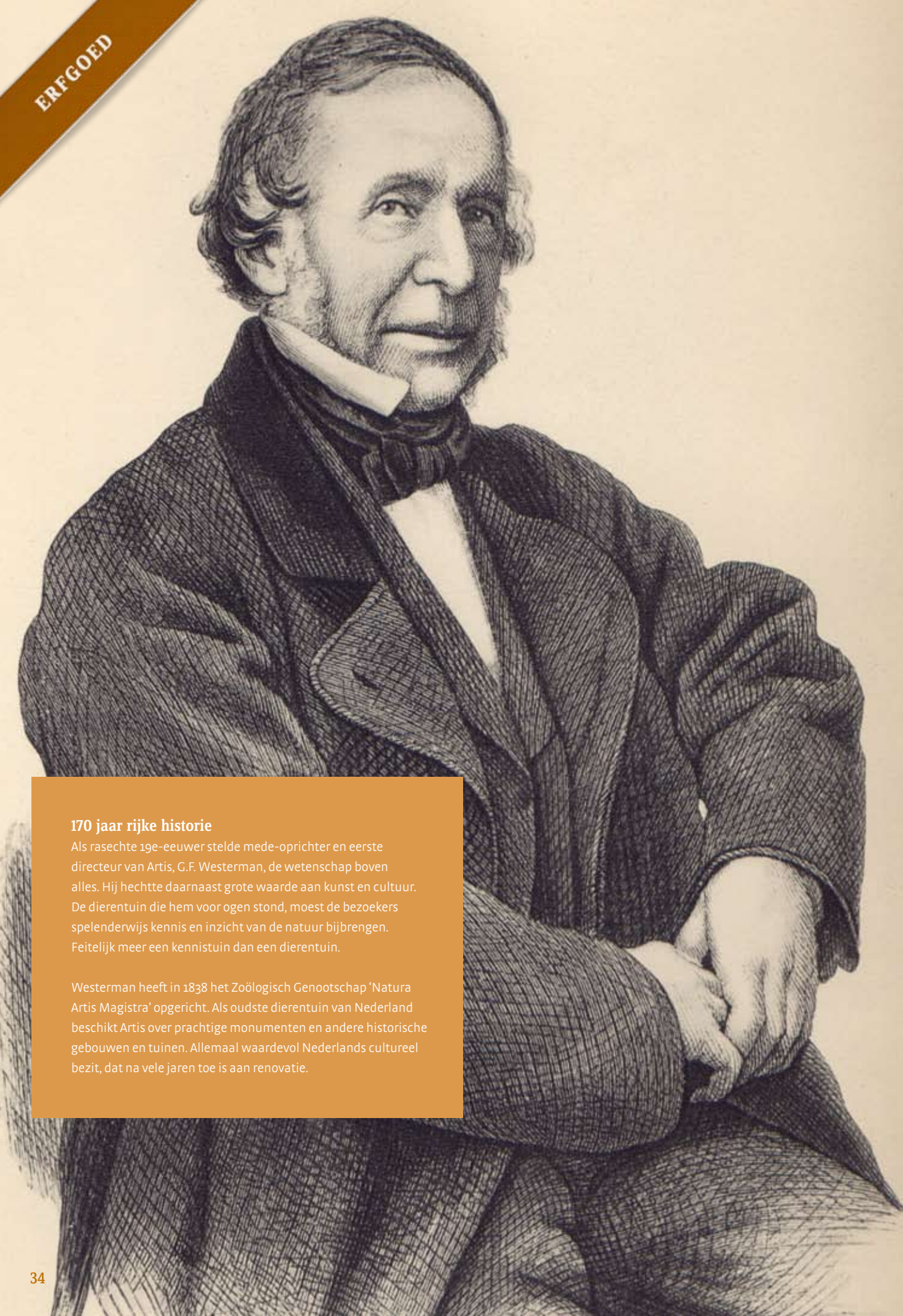

170 jaar rijke historie

Als rasechte 19e-eeuwer stelde mede-oprichter en eerste directeur van Artis, G.F. Westerman, de wetenschap boven alles. Hij hechtte daarnaast grote waarde aan kunst en cultuur. De dierentuin die hem voor ogen stond, moest de bezoekers spelenderwijs kennis en inzicht van de natuur bijbrengen. Feitelijk meer een kennistuin dan een dierentuin.

Westerman heeft in 1838 het Zoölogisch Genootschap 'Natura Artis Magistra' opgericht. Als oudste dierentuin van Nederland beschikt Artis over prachtige monumenten en andere historische gebouwen en tuinen. Allemaal waardevol Nederlands cultureel bezit, dat na vele jaren toe is aan renovatie.

ARTIS' VISIE OP RUIMTE VOOR ERFGOED

HET VERLEDEN GEEFT VORM AAN DE TOEKOMST

Voorjaar 2007 is de Hollandse Tuin, tegenover de Roofdierengalerij, flink opgeknapt. En in het najaar werd begonnen met de vernieuwing van de entree van Artis, de laan die voorheen bekend stond als 'de Papegaaienlaan'. Bij beide projecten gaat deze vernieuwing uit van de filosofie van het Masterplan, waarin 'ruimte voor erfgoed' als een van de principes van Artis is opgenomen. Daarbij wordt goed gekeken naar het verleden, maar het uitgangspunt van 'herstel van het oorspronkelijke karakter' betekent niet zonder meer dat er een kopie van een historische situatie wordt gemaakt. Het uitgangspunt is veeleer een herstel van de oorspronkelijke sfeer en functie van het monumentale of historische object. Ook wordt gekeken naar een herstel van oorspronkelijke rooilijnen en doorkijkjes. De twee genoemde projecten illustreren dat uitstekend.

DE HOLLANDSE TUIN ALS

INTIEME GROENE KAMER

De stijltuin die we nu kennen als de Hollandse Tuin, heette aanvankelijk de Fransche Aanleg of Fransche Tuin. De ruimte voor de stijltuin kwam beschikbaar in 1863, na het afbreken van de vroegste Giraffenstal (nieuwe ruimere stallen waren inmiddels gereed). In eerste instantie was de Fransche Tuin trouwens veel korter, bijna vierkant. De hegjes, siervazen en kruisende paden met in het midden een rond perk maakten er wel echt een 'Klein Versailles' van.

In 1891 verrees aan de kop van de Tuin het hoge monument ter ere van Artis' oprichter dr. G.F. Westerman: een welverdiend en in zijn omvang en weelderigheid uitgesproken 19de-eeuws huldeblijk. Op de hoeken van de aanleg stonden klassieke tuinvazen. In het midden was zelfs een kleine fontein neergezet, in de vorm van een cherubijntje met een hoorn in zijn armen. Pas later zijn de beelden van de Vier Seizoenen op de hoeken van de aanleg geplaatst. Vermoedelijk kregen ze in de jaren dertig van de vorige eeuw hun huidige plaats, en misschien dat ook toen pas de naam 'Hollandse Tuin' in zwang is gekomen. In elk geval wordt dit sfeervolle stukje Artis pas op plattegrondjes uit die tijd duidelijk zo genoemd.

Tot rust komen tussen het groen

De plannen voor de renovatie van de Hollandse Tuin zijn gemaakt door landschapshistoricus professor Erik de Jong, landschapsarchitect Michael van Gessel en het landschapsarchitectenbureau Van Hees, in nauwe samenwerking met vakgroep Plant. Deze vakgroep verzorgde ook de daadwerkelijke uitvoering. Uitgangspunt was het creëren van een intieme 'groene kamer', een plek in Artis waar mensen graag gaan zitten om even tot rust te komen. De paden zijn iets versmald en omhoog gebracht zodat de grasvelden nu enigszins verdiept liggen. De taluds rond de grasperken zijn scherp en strak uitgevoerd met als gevolg een fraai visueel effect. De paden worden geflankeerd door perken met oud-Hollandse rozen en taxusstruiken geknipt in kegelvorm. In de toekomst zullen deze struiken ook in diervormen worden geknipt, zoals je dat in dergelijke cultuurtuinen wel vaker ziet. De bestrating is van gebakken – kleurvaste – steen (in plaats van het vroegere asfalt) en er is verlichting aangebracht. Een zeldzame, loden siervaas uit de 18de eeuw – die eerder bij de Kinderboerderij stond en op zijn nieuwe plek als het ware opponeert met het Westerman-monument – vormt een mooie afsluiting van het geheel.

Bij de uitvoering van het werk kreeg vakgroep Plant hulp van een groep stagiairs van het Groenhorst College.

De nieuwe 'oude' entree laat de bezoeker als het ware meemaken hoe vroegere generaties hun binnenkomst in Artis beleefd moeten hebben.

EEN NIEUWE, MONUMENTALE ENTREE VOOR ARTIS

Najaar 2007 is begonnen met de vernieuwing van de entree van Artis. Hoewel, vernieuwing: een stukje oud Artis wordt weer in ere hersteld. Zo kunnen de bezoekers opnieuw de ruimtelijke beleving van de historische koninklijke entree ervaren. Voorjaar 2008 zijn de werkzaamheden afgerond.

De toegangslaan van Artis was ooit het verlengde van de Fransche Laan (de tegenwoordige Henri Polaklaan), die tot aan de Nieuwe Prinsengracht doorliep. Het was een ruim opgezette laan met links en rechts hoge lindebomen, afgewisseld door sierlijke lantaarns. Eerder heetten papegaaien de bezoeker welkom in de laan. In 2008 zullen dit klauwaapjes zijn, die vrij in de bomen huizen. Hun nachtverblijf zal bij de Kinderboerderij worden gerealiseerd.
In de nieuwe opzet zijn de bomen intact gebleven. De grote bloemperken zijn echter verdwenen en de bestrating is vernieuwd. De oorspronkelijke kroonlantaarns, die ook elders in Amsterdam weer in het straatbeeld terugkeren, krijgen in de loop van 2008 opnieuw een plekje tussen de lindebomen. Aan weerszijden van de laan zijn brede grasstroken aangelegd. De laan eindigt in een groot opgezet bordes, dat ruim zicht biedt op de vijver en de gibbons.

MASTERPLAN EN CONCRETISERING VAN DE VISIE VAN ARTIS

ALLE GENERATIES PLUKKEN VRUCHTEN VAN VERNIEUWEND ARTIS

Al vanaf 2005 staat Artis volop in het teken van vernieuwing als uitvloeisel van het in dat jaar opgestelde Masterplan. In de historische tuin zijn inmiddels diverse projecten uitgevoerd of in de planfase. En nu is er ook zicht op concretisering en uitvoering van de uitbreidingsplannen aan de Doklaan, de plek waar Artis voor de laatste keer in haar bestaan kan uitbreiden, en de vernieuwingsplannen voor de rest van de tuin. De officiële start van de fondsenwerving daarvoor – najaar 2007 – is een belangrijke stap op weg naar concretisering van een nieuw en vernieuwend Artis, dat waardevol blijft voor alle huidige en toekomstige generaties.

Op 22 november 2007 gaf Artis-directeur Haig Balian het officiële startsein voor de fondsenwerving voor de uitbreiding en vernieuwing van Artis in de komende jaren. Voor de realisatie van het Artis Masterplan is circa 80 miljoen euro nodig. De gemeente Amsterdam heeft 15 miljoen euro toegezegd, bij monde van Lodewijk Asscher, wethouder van Financiën, en Marijke Vos, die als wethouder onder meer verantwoordelijk is voor groen en dierenwelzijn. Een fantastische start, waar een positief gevolg aan kan worden gegeven.
Om Artis te adviseren en te ondersteunen bij de realisatie van het Masterplan, is de Stuurgroep Artis Masterplan in het leven geroepen. Prominente vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, de culturele sector en andere maatschappelijke branches zijn hierin samengebracht.

.

De filosofie van het Artis Masterplan

Het Masterplan beoogt vernieuwingen die Artis voor huidige en toekomstige generaties van grote waarde laat zijn. Artis wordt daarbij gezien als een mensentuin en een kennistuin, een ontmoetingsplek voor jong en oud, waar je heden, verleden en toekomst kunt ervaren als het om begrip van natuur, wetenschap en cultuur gaat.
Een nieuwe visie? Misschien niet helemaal waar: de uitgangspunten voor de toekomst zijn grotendeels gebaseerd op het roemrijke verleden van Artis. Het Masterplan grijpt terug op de oorsprong van Artis, maar geeft Artis ook een duidelijke plaats in de maatschappelijke realiteit van de 21e eeuw.
Met het Masterplan geeft Artis gericht invulling aan haar ambitie om een kennistuin te zijn en te blijven – een kennistuin voor iedereen, mét dieren, planten, musea, een aquarium en een planetarium. De vernieuwde missie is enerzijds gebaseerd op de 19e- en 20e-eeuwse kwaliteiten van Artis en geeft anderzijds antwoord op de grote maatschappelijke en ecologische vragen die ons tegenwoordig bezighouden. Het nieuwe Artis biedt meer 'Ruimte voor Dieren en Planten' , meer 'Ruimte voor Educatie' en meer 'Ruimte voor Erfgoed'. Het zijn de drie kernprincipes van Artis van waaruit tal van projecten zijn bedacht en worden uitgevoerd in de komende jaren.

Groei van Artis creëert ruimte voor dier en plant

Met het Masterplan vraagt Artis aandacht voor de toekomst van Artis op de lange termijn. Investeren in vernieuwing is daarvoor noodzakelijk. Artis heeft nu de unieke kans om nog één keer uit te breiden en wel door het huidige parkeerterrein bij de dierentuin te betrekken.
Om ruimte (1,7 hectare) te creëren voor nieuwe dierenverblijven en groen gaat het parkeerterrein ondergronds. Op die plek zal een dierenverblijf verrijzen voor waarschijnlijk de chimpansees. Verder krijgen de orang-oetans, de tapirs en de olifanten nieuwe onderkomens en zal er een in het landschap opgenomen leeuwenverblijf worden gerealiseerd. De benodigde uitbreiding wordt gesteund in een bestemmingsplan van de gemeente Amsterdam.
Ook in de huidige 'historische tuin' gaat het nodige veranderen. De monumentale Roofdierengalerij wordt ingericht als Reptielenhuis en Amfibarium. Het huidige Reptielenhuis maakt plaats voor een doortrekking van de historische loop van de Nieuwe Prinsengracht. Tegenover het Kerbertterras komt een nieuw verblijf voor de lemuren, halfapen uit Madagaskar. Dit verblijf wordt in 2008 gebouwd en opgeleverd. Ook het historische Apen- en Vogelhuis zal een grootscheepse verbouwing ondergaan, waarbij behoud van 'erfgoed' een belangrijk onderdeel is van deze vernieuwing.

Nieuwsgierigheid prikkelen

Artis heeft meer aansprekende plannen. Met de inrichting van een openbaar toegankelijk Kennisplein creëert Artis een groene ontmoetings- en ontspanningsplaats in druk Amsterdam die geheel past in de visie om aan educatie een nieuwe dimensie toe te voegen. Aan dit Kennisplein ligt het 19e-eeuwse Groote Museum van de Biodiversiteit – met het grootste nog intact zijnde historische museuminterieur van Amsterdam. Het museum krijgt een ingrijpende renovatie en een nieuwe inrichting. Een ander onderdeel van het Kennisplein is de nieuwe MicroZoo, een echte wereldprimeur! In de MicroZoo kan het publiek kennismaken met de onbekende wereld van de kleinste organismen, zoals bacteriën. Door hier het onzichtbare zichtbaar te maken, zal de nieuwsgierigheid van bezoekers optimaal geprikkeld worden.

Leerzame ontmoetingsplek voor jong en oud

Al deze vernieuwingen richten zich op de publieks- en educatietaak van Artis en de daarbij behorende doelgroepen: het Artis bezoekende publiek, van jong tot oud, en het onderwijs, van kleuterschool tot en met de universiteit. Maar Artis wil ook de plek zijn waar deskundigen elkaar in een inspirerende omgeving kunnen ontmoeten teneinde oplossingen te vinden voor maatschappelijke problemen. Vanaf 2007 is Artis dan ook een van de plekken waar zogenaamde kennisarena's worden gehouden. Het initiatief voor deze kennisarena's komt van de overheid. Zij formuleerde twaalf maatschappelijke thema's waarbinnen deskundigen vanuit de overheid, bedrijfsleven, onderwijs en wetenschap met elkaar in debat gaan over belangrijke onderzoeksvragen. In Artis wordt invulling gegeven aan de kennisarena's Leefomgeving en Voeding. In dat kader is in 2007 een aantal conferenties gehouden, die in 2008 worden gecontinueerd.

Verleden is sleutel naar zinvol voortbestaan

Artis is onomstotelijk een dierentuin met een roemrijk verleden. Door altijd doordacht met haar tijd mee te gaan, vormt het park een fraaie staalkaart van verschillende opvattingen die de afgelopen 170 jaar heersten op het gebied van architectuur, tuininrichting en het tentoonstellen van dieren. Al deze lagen van heden en verleden, mens en dier, natuur en cultuur, bomen en gebouwen, zij blijken elkaar te versterken, mits op een goede manier ingezet. Het Artis Masterplan is het resultaat van het in samenhang bekijken van alle mogelijkheden en problemen van het Artis van nu. Vandaar uit kan Artis goed doordacht en zeer zorgvuldig een zinvol voortbestaan realiseren. Het Insectarium, het Vlinderpaviljoen en de recente tuinrenovaties zijn voorbeelden van recente projecten die vanuit de vernieuwde missie met succes tot stand zijn gekomen.

IN DE STUURGROEP ARTIS MASTERPLAN HEBBEN ZITTING:

Uri Coronel (voorzitter)
Voorzitter VNO-NCW Amsterdam

Frank Eijken
Chief Commercial Officer RTL Nederland

Willem Lely
Directeur Public Affairs Connexxion Holding, Ambassadeur van Artis

Sijbolt Noorda
Voorzitter Vereniging van Universiteiten (VSNU)

Marjan Oudeman
Executive Director Corus Strip Products Divisions

Tom de Swaan
President-commissaris Van Lanschot Bankiers

Monique van de Ven
Actrice, ambassadrice UNICEF

Vanuit Artis

Haig Balian
Directeur Artis

Ruud Koedijk
Voorzitter bestuur Artis

Edward Asscher
Lid bestuur Artis

Piet Duizer
Clustermanager Publiek

Emil Polak
Coördinator Masterplan

Karel Greven
Manager Fondsenwerving

ARTIS EN MENSEN

GROEIENDE STEUN VAN HET BEDRIJFS-LEVEN AAN ARTIS

In 2007 was de jaarlijkse relatiedag voor dieradoptanten en andere zakenrelaties die Artis een warm hart toedragen een groot succes. De opkomst was met 170 vertegenwoordigers van 70 bedrijven meer dan fraai.

Een populaire vorm om Artis te ondersteunen, is de dieradoptie. In het afgelopen jaar is de magische grens van 100 adoptanten overschreden. Zo is bijvoorbeeld olifant Win Thida geadopteerd door het Afval Energie Bedrijf Amsterdam (AEB). Waarom besloot dit bedrijf hiertoe? Marc Kapteijn, commercieel directeur van het AEB: "We zochten een goede bestemming voor de inkomsten die we generen uit vergoedingen voor zwaar afval. Waarom onze voorkeur uitging naar Artis? Het spreekt ons erg aan dat ook Artis zich inzet voor duurzaam ondernemen. Daarnaast is Artis, net als het AEB, onmiskenbaar verbonden aan Amsterdam."

Waarom de olifant?

"De afvalbunker, de grijpers, de wassers van de rookgasreiniging: alles bij ons bedrijf is eigenlijk van olifantformaat. En een olifant staat net als AEB stevig op zijn poten. Daarnaast sprak het verhaal achter Win Thida ons aan. Zij was werkolifant in Birma en is in 1989 naar Nederland gehaald. Ze is 40 jaar en voelt zich volgens haar verzorgers prima thuis in Artis."

Groeiende steun van adoptanten

2000	54 adoptanten
2001	56 adoptanten
2002	80 adoptanten
2003	89 adoptanten
2004	95 adoptanten
2005	92 adoptanten
2006	77 adoptanten
2007	105 adoptanten

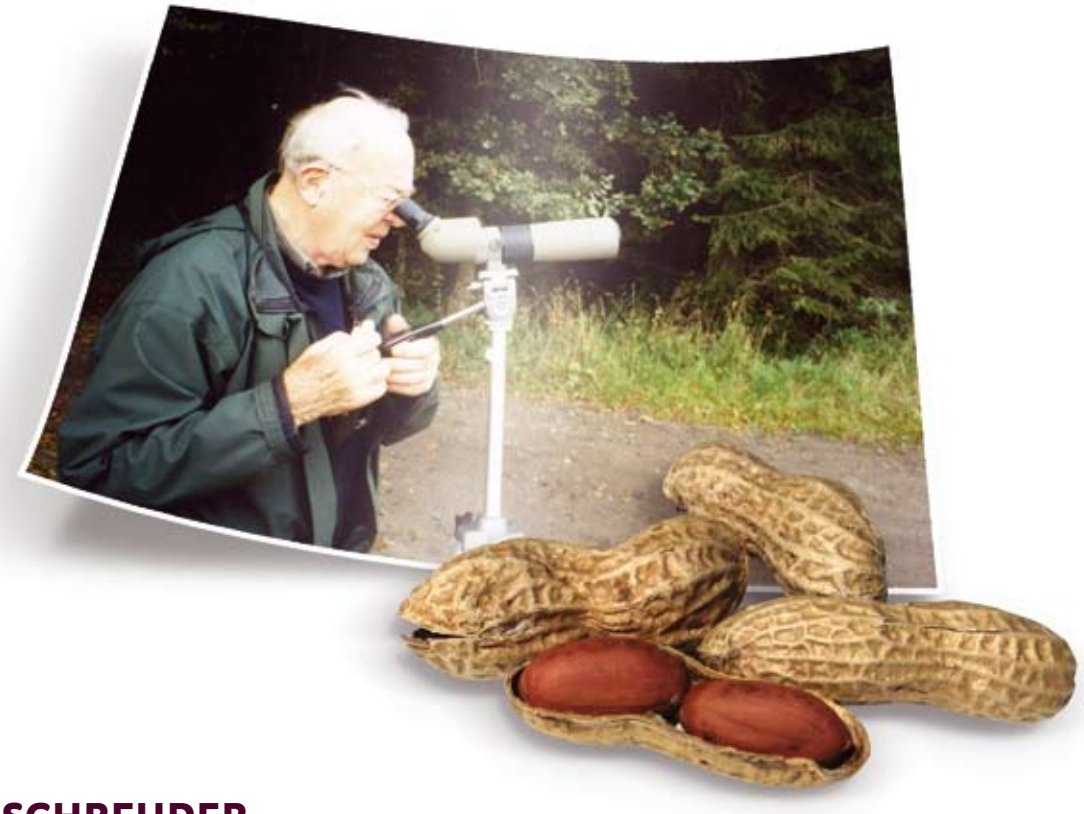

FRANS SCHREUDER

"Ik ben inmiddels bijna 90, en ik ken Artis al mijn hele leven. Als kind logeerde ik vaak bij mijn oma in Bakkum, zo eind jaren twintig. We gingen soms naar Amsterdam en dan dus ook naar Artis. Dat maakte indruk, hoor. Eerst die entree met kleurrijke papegaaien die je nootjes mocht voeren. En vervolgens al die andere dieren. Je beleefde het als een soort sprookje. Opeens zag je echte leeuwen. En tropische vissen in het mysterieuze Aquarium. Of die olifanten: enorme beesten natuurlijk voor een klein jochie. Als je ze een ongepelde pinda gaf, kwam die slurf door het hek heen. Dat letterlijke contact was heel bijzonder. De ijsbeer met z'n vijver van 3 bij 3 en met prut besmeurde vacht was daarentegen een treurig gezicht. Dat is nu gelukkig al enorm verbeterd, maar kan altijd beter.

Als student Medicijnen moest ik ook regelmatig in Artis zijn. Het is nu niet meer voor te stellen, maar leunend over het hek aaide ik toen soms een donkere panter door het gaas heen met één vinger achter z'n oor. Dat vond hij heerlijk. Ik was voorzichtig, maar hij deed nooit iets. Een medestudent die met z'n tas speels uithaalde naar de panter, verging het minder: het dier graaide de tas met z'n klauw razendsnel onder het gaas door naar binnen en vrat alle collegecitaten op. Ik keek daar met genoegen naar. Mijn vrouw en ik gingen na ons trouwen vlakbij Artis wonen. In de ijzige winter van 1944 wandelden we soms naar Artis om in het krokodillenverblijf door te warmen en er met andere mensen wat te praten of te lezen. Later kwamen we regelmatig met onze kinderen in Artis. Het was leuk om te zien dat sommige dieren favorieten van ze werden, daar moesten ze altijd even langs.

Artis verandert steeds meer van een dierenverzameling in een plek waar interactie, bijzondere weetjes en vermaak samenkomen. Mooi vind ik de relatief nieuwe Afrika Savanne. Allerlei dieren lopen hier door elkaar heen. Volgens mij kunnen ze zodoende meer van hun natuurlijke instincten aanspreken. Ik vond het op de een of andere manier bevrijdend om te zien dat de dieren die nieuwe ruimte hadden gekregen. Dit is wat mij betreft de juiste manier om verder te gaan als dierentuin. Wat ik goed vind, is dat Artis mensen aan het denken zet over dieren en hun leefomstandigheden, maar ook over de relatie tussen dier en mens. Hoe meer daarover valt te zien en leren, hoe interessanter het wordt voor bezoekers."

Lidmaatschappen aantallen

	2003	2004	2005	2006	2007
Volwassenen	31.941	34.976	36.686	42.512	42.265
Jeugd	14.352	17.835	19.269	22.677	24.504
Senioren	4.630	4.974	5.575	6.448	7.342
Overige	2.356	2.685	2.557	2.619	3.626
Totaal aantal lidmaatschappen	53.279	60.470	64.087	74.256	77.737

ARTIS ATELIERS BLIJFT WINNEN AAN POPULARITEIT

WAARDEVOLLE INTERACTIE MET DIEREN

Al ruim twintig jaar geven de cursisten van Artis Ateliers letterlijk en figuurlijk extra kleur en vorm aan Artis. Cursisten, hoofdzakelijk kinderen, worden begeleid in hun persoonlijke creatieve ontwikkeling met behulp van de waarneming van de dieren in Artis. In 2007 werden weer meer 'kunstenaars in spe' verwelkomd en werd een nieuwe locatie in gebruik genomen. Nel Groot, coördinatrice van Artis Ateliers, vertelt.

"Vanaf het begin geven wij vooral kinderlessen", aldus Nel Groot. Samen met Jacqueline Lamme coördineert zij de activiteiten van Artis Ateliers. "Kinderen vanaf zes jaar komen bij ons omdat ze van dieren houden en creatief zijn. We geven halfjaarlijkse cursussen tekenen/schilderen en boetseren/beeldhouwen én korte workshops. Het niveau van werken is vrij hoog: de kinderen zijn leergierig en onze docenten zijn geselecteerd op hun vakkundigheid als beeldend kunstenaar en hun pedagogisch-didactische eigenschappen. Er zit nog steeds groei in het aantal cursisten, we werken met een wachtlijst."

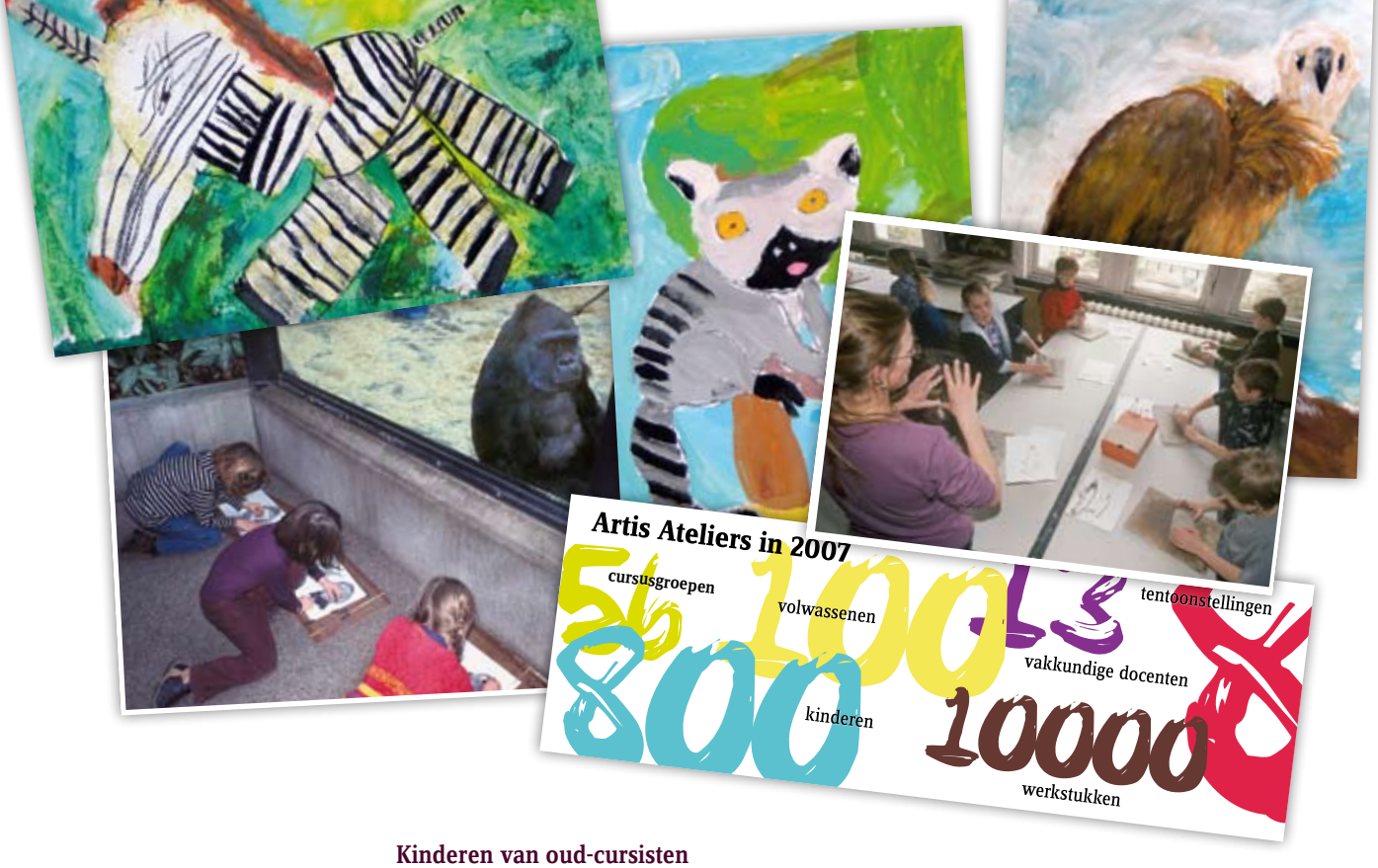

Kinderen van oud-cursisten

Jong en oud beleven plezier aan Artis Ateliers. “We hebben namelijk ook enkele groepen met volwassenen. Op cursusdagen wordt doorgaans binnen gewerkt. Met mooi weer werken we gedurende anderhalf uur buiten op locatie bij de dieren.” Er is niet alleen sprake van persoonlijke creatieve ontwikkeling. “De interactie met de dieren versterkt de liefde voor de natuur en smeedt een hechte band met Artis. Cursisten blijven niet voor niets soms jarenlang cursussen volgen. De eerste oud-cursisten hebben inmiddels hun kinderen bij ons aangemeld. Zij geven aan vroeger hier een fijne tijd te hebben gehad en die herinnering en ontwikkeling nu ook aan hun kinderen te willen meegeven.”

Nieuwe locatie

Artis Ateliers is sinds 1987 actief in Artis. In 2007 werd het twintigjarig jubileum gevierd. In november 2007 werd de vertrouwde locatie in gebouw ‘De Volharding’ ingeruild voor een mooi atelier in de witte, monumentale panden achterin de tuin. Nel: “De docenten en cursisten zijn enthousiast over de nieuwe ruimte. Het gebouw is sfeervol en we kunnen goed werken in de lichte ruimtes.”

Werk dat gezien mag worden

De cursisten komen zowel uit Amsterdam als daarbuiten. “Kun je nagaan hoeveel huiskamers er wel niet worden opgesierd met werk dat hier is gemaakt”, aldus een trotse Nel. In Artis zelf is het werk van de cursisten doorlopend te zien. Vier keer per jaar worden de tentoonstellingen vernieuwd in het Aquarium (waar kinderen exposeren), het Vogelhuis en het Apenhuis (werk van volwassen en kinderen vanaf 14 jaar). “Tijdens het maken van dat werk in de tuin reageren passerende bezoekers overigens vaak heel geïnteresseerd. Men ziet hoe leuk het is wat we doen.”

Laagdrempelig beleid in 2007 opnieuw succesvol

Sinds 2005 benaderen Artis en Artis Ateliers scholen in achterstandswijken. Jaarlijks mogen ruim 30 kinderen op kosten van Artis en Artis Ateliers deelnemen aan cursussen. De achtergrond of het milieu van deze kinderen belet hen doorgaans om een cursus te volgen. Het enthousiasme van de kinderen en hun ouders is een mooie beloning. Enkele van deze kinderen volgen inmiddels een reguliere cursus.

Amsterdam – "Van Artis blijf je af". Aldus een politiewoordvoerder op de landelijke televisie na de overval op de kassaruimte van Artis in de vroege ochtend van 27 augustus 2007. Deze ferme uitspraak vat wellicht de mening van veel mensen over deze vreselijke gebeurtenis samen. Rianne Luurs, senior medewerker Publieksservice & Sales, maakte de overval zelf mee. "De impact was enorm, maar er werd gelukkig ook weer snel gelachen."

Artis was net 5 minuten open. Rianne stond in het kassagebouw en hoorde glas breken. "Twee mannen hadden onze glazen buitendeur vernield en stonden binnen enkele tellen schreeuwend en gewapend voor ons. We moesten met z'n zevenen op de grond gaan liggen. Gelukkig bleef iedereen relatief rustig, geen onnodige heldendaden. De overvallers waren er binnen enkele minuten met hun buit vandoor. De aangesnelde beveiliger werd nog bedreigd. Het was surrealistisch, net een film."

Ongeloof en woede

Nooit eerder in haar 170-jarige bestaan is Artis overvallen. "Onze beleving van veiligheid op de werkplek kreeg natuurlijk een knauw. Gevoelens van woede, angst, verdriet en ongeloof streden lange tijd om voorrang. Het werkt ook door in je dagelijkse leven. Mijn collega's en ik zijn gelukkig direct prima opgevangen door Artis en de directe collega's. Waar nodig met relativerende humor. Enkele sessies bij Slachtofferhulp hielpen ons weer balans te vinden tussen gevoel en ratio. Het weekendje weg dat Artis ons heeft aangeboden, deed ons ook goed."

Brede steun voelde als warm bad

Bijzonder waren de vele reacties uit de samenleving. "Stapels lieve brieven en kaartjes, van volwassenen en kinderen uit het hele land. Maar ook mensen die aan de kassa vroegen of het goed met ons ging. Dat voelde voor ons als een warm bad. Het was mooi om te merken dat Artis voor heel veel mensen belangrijk is."

De gebeurtenis heeft bij de betrokkenen en Artis zelf langzaam een plek gekregen. Om een overval in de toekomst zoveel mogelijk te voorkomen, zijn diverse maatregelen genomen.

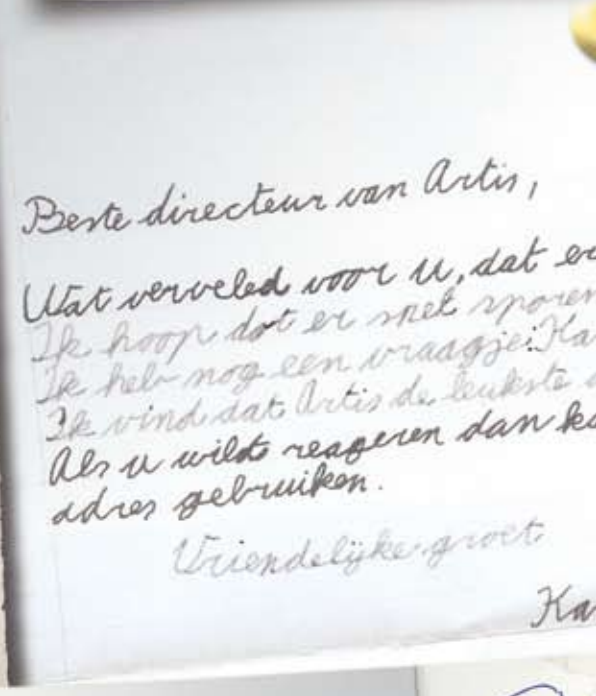

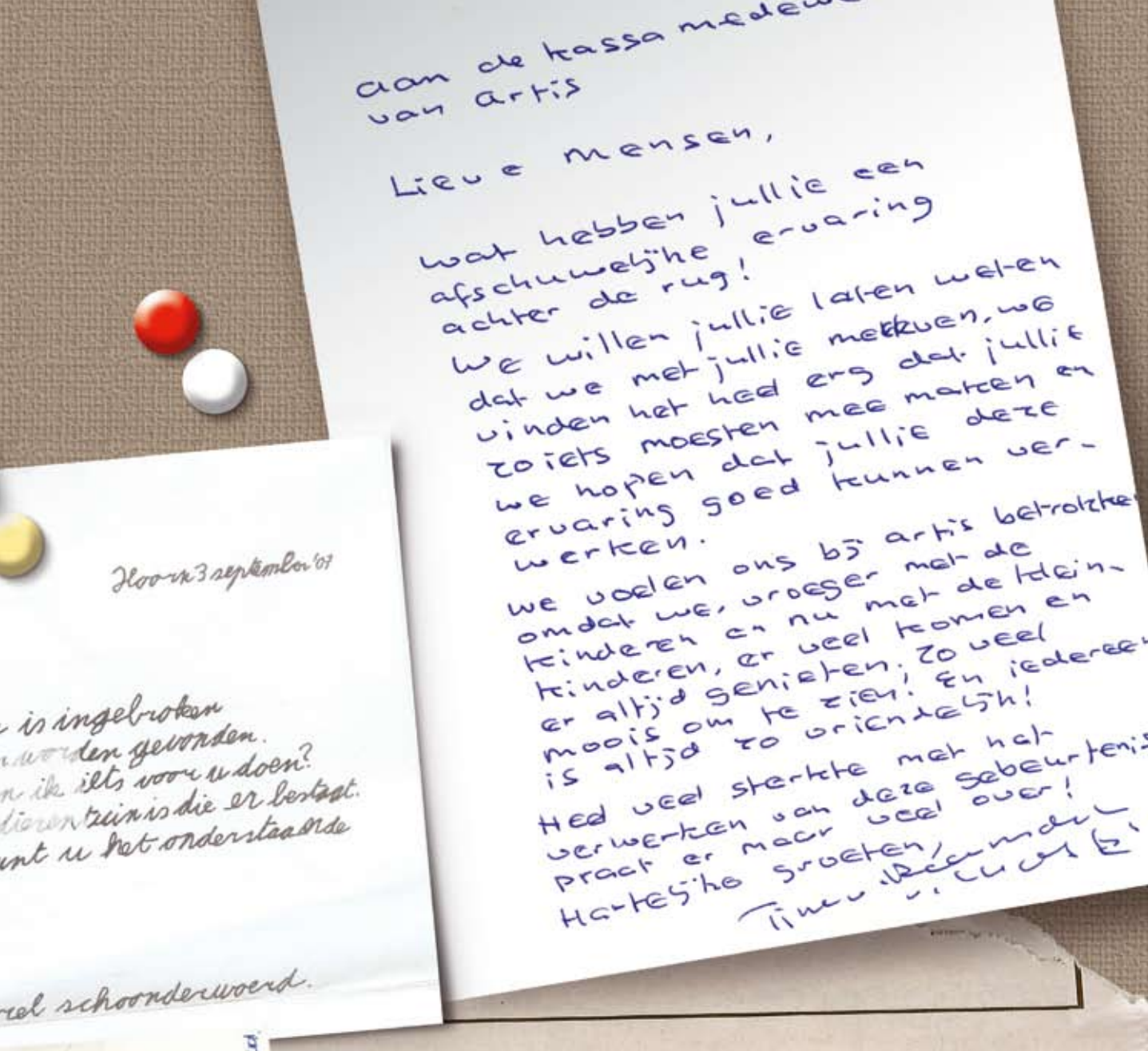

OVERVAL ARTIS KOMT BIJ VELEN HARD AAN

PETER LIEFBROER, DECAAN EN LERAAR DIERVERZORGING OP HET CLUSIUS COLLEGE (PURMEREND).

“Van kinds af aan ben ik al gefascineerd door dierentuinen, wilde zelfs oppasser worden. Ik groeide op in Rotterdam, maar ging soms met een vriendje naar Amsterdam. Voor de winkels, maar ook voor Artis. Dat vriendje kende een medewerker, en zo konden we een paar keer via de dienstingang bij het Aquarium gratis naar binnen. Of dat tegenwoordig ook nog kan, betwijfel ik, haha.

Het Clusius College verzorgt op acht plaatsen in Noord-Holland VMBO-Groen opleidingen. Naast de reguliere vakken onderwijzen we leerlingen in vakken die betrekking hebben op werken met dieren, planten en voeding. Tijdens de vier lesjaren gaan klassen minimaal één keer per jaar naar Artis. Omdat wij op het gebied van educatie diverse aanknopingspunten zien met ons lesprogramma én omdat het gewoon een leuk uitje is. Hoewel dat per leerling kan verschillen: niet iedereen wil uiteindelijk echt iets doen met dierverzorging. Het liefst zie ik allemaal leergierige en enthousiaste leerlingen om een Artis dierverzorger heen staan, dat is ook voor die persoon wel zo leuk.

Ik werk hier nu meer dan twintig jaar en kom ook al zo lang met mijn klassen in Artis. Als leraar dierverzorging bereid ik leerlingen voor op een baan op een boerderij of bijvoorbeeld bij een dierentuin. Het kijkje achter de schermen bij Artis leert ze veel over dier-verzorging, of dat nu om exotische dieren of ‘typische’ boerderij-dieren gaat. Ook nu nog vinden kinderen de natuur en dieren denk ik net zo leuk als vroeger. Hun beeld van werken met dieren is wel eens te romantisch. Een voorbeeld: als boer zorg je goed voor je varkens, maar uiteindelijk gaan ze wel naar de slager. Die realiteit is soms confronterend.

We hebben al jaren goede contacten met de vakgroep Educatie van Artis. Speciale dagprogramma’s worden voor ons opgesteld en leerlingen mogen af en toe stage lopen in Artis. Onze jaarlijkse actie voor orang-oetans op Borneo verloopt soms in samenwerking met Artis’ orang-oetanverzorgers. Artis draagt zo bij aan de kennis en de toekomstperspectieven van onze leerlingen.”

TAEDE SMINIA, TUSSEN 1997-2006 RECTOR MAGNIFICUS VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM.

“De VU en Artis hebben elkaar zo’n 10 jaar geleden met succes gevonden in het gemeenschappelijke werkterrein van life sciences, oftewel: natuurwetenschappen die sterk verbonden zijn met het leven. Kwaliteit van educatie en het inzichtelijk maken van het leven in een brede context is het uitgangspunt geweest van de strategische samenwerking. De twee organisaties versterken elkaar inhoudelijk en qua positionering. Zo wordt sindsdien bijvoorbeeld samengewerkt aan educatieprojecten voor uiteenlopende onderwijsinstituten. Een prachtig voorbeeld is ook de te bouwen MicroZoo: waar de VU al jaren veel onderzoek doet naar micro-organismen, daar gaat Artis deze fascinerende onzichtbare wereld nu echt zichtbaar maken voor een groot publiek.

Ik ben in de jaren ’50 opgegroeid vlakbij Artis. De Plantagebuurt werd destijds het groene lustoord van Amsterdam genoemd. Artis behoorde tot mijn speelterrein. Met vriendjes kroop ik wel eens door de heg, hoorde ’s nachts diergeluiden en heb er onze huisfazant laten opzetten. De diversiteit aan kleuren, dieren en andere levensvormen, dat werkte prikkelend en maakte mij nieuwsgierig. Mijn interesse in natuurwetenschappen is hier wellicht gewekt; ik ben later biologie gaan studeren. Tijdens mijn studie heb ik er veel kennis opgedaan. En later als bestuurder heeft de samenwerking met Artis me aan het denken gezet over de samenhang tussen dier, plant en cultuur en de wijze waarop dit met het publiek kan en moet worden gedeeld.

Artis groeit van een systematische dierentuin met ‘etalages’ steeds meer naar een plek waar al je zintuigen geprikkeld worden en waar beleving en educatie op een prettige manier samenkomen. Zo’n Vlinderpaviljoen of Planetarium is toch fantastisch? Het zou mooi zijn als Artis, al dan niet in samenwerking met andere partijen, steeds duidelijker de link kan leggen tussen maatschappelijke ontwikkelingen en de natuur. Zo kunnen mensen bijvoorbeeld nog steeds leren van dingen die goed of slecht gaan binnen leefgemeenschappen van dieren. Ik verwacht nog mooie dingen. Als kennistuin in een stadsomgeving is de potentie van Artis wat mij betreft enorm en bovenal uniek.”

CEES NANNE, PROJECTMANAGER BIJ STADSDEEL CENTRUM VAN DE GEMEENTE AMSTERDAM.

"De gemeente Amsterdam en specifiek het stadsdeel Centrum hebben al jaren een goede band met Artis. We ondersteunen Artis om verschillende redenen. Allereerst is Artis een belangrijke toeristische trekpleister: vanuit heel Nederland maar zeker ook vanuit het buitenland combineren steeds meer mensen een dagje Amsterdam met Artis. Daarnaast is Artis de groene long van de binnenstad en als stadspark erg belangrijk voor de bewoners van het stadsdeel. Verder hechten wij waarde aan het welzijn van dieren en vanzelfsprekend de educatieve functie van Artis.

Sinds 2002 ben ik namens het stadsdeel betrokken bij de gebiedsontwikkeling in en rondom Artis. En dan met name het bestemmingsplan voor de ondergrondse parkeergarage en de bovengrondse uitbreidingen, waar de gemeente 15 miljoen euro aan bijdraagt. Voor mij persoonlijk is Artis het leukste en meest bijzondere project om aan te werken. We zoeken waar mogelijk naar een win-win situatie. Enerzijds willen wij als stadsdeel deze mooie monumentale dierentuin graag behouden en bijdragen aan een waardevolle toekomst. Anderzijds spelen zaken als stedenbouwkundige afwegingen en de wensen en rechten van buurtbewoners natuurlijk een rol. Op dat snijvlak proberen we vanuit een goede samenwerking tot de beste oplossingen te komen.

Als stadsdeel zien wij dat Artis al enige jaren letterlijk en figuurlijk aan het groeien is. Sinds de aanstelling van directeur Balian in 2003 is er her en der stof weggepoetst en heeft Artis meer 'schwung' gekregen. De ontwikkelingen vallen in positieve zin op en Artis wint aan aantrekkelijkheid naar de buitenwereld. Waar het beleid van Artis voorheen ook nog wel eens ad hoc was, daar is nu met het in 2005 geformuleerde Masterplan sprake van een duidelijke toekomstvisie. Het vormde de basis voor het huidige bestemmingsplan van de derde fase, waarin meer welzijn voor dieren in de stedenbouwkundige context van de Plantagebuurt vorm krijgt. Het Masterplan heeft hiervoor bovendien ook het nodige draagvlak gecreëerd."

Bezoekersaantallen

	2003	2004	2005	2006	2007
Bezoekers met dagkaarten	547.681	540.305	588.322	583.291	568.240
Educatief bezoek	66.283	92.968	92.752	105.479	94.863
Totaal aantal dagbezoekers	613.964	633.273	681.074	688.770	663.103
Bezoeken van leden	388.899	448.327	495.116	519.233	573.399
Totaal bezoek	1.002.863	1.081.600	1.176.190	1.208.003	1.236.502

NELLY ZUIDAM, PROJECTADVISEUR NATUUR & MILIEU BIJ HET VSBfonds.

“Als een van de grootste onafhankelijke vermogensfondsen doneren wij jaarlijks zo’n 60 miljoen euro aan diverse Nederlandse maatschappelijke initiatieven. Voorwaarde is dat een project bijdraagt aan de ontwikkeling van de maatschappij. Wij ondersteunen ook dierentuinen. Zij kunnen mensen namelijk bewust maken van het belang van de bescherming en instandhouding van een leefbare wereld voor mens én dier. Dierentuinen hebben in die zin een educatieve rol in de maatschappij. Op dat vlak heeft met name Artis veel te bieden. In het verleden hebben we het Aquarium en het chimpanseeverblijf al ondersteund. Onze donatie voor het nieuwe Planetarium voelde ook goed: de hier getoonde films zorgen voor verwondering en geven echt inzicht in de samenhang tussen de natuur en het menselijk handelen. Dit kan vervolgens weer bijdragen aan een ieders besef dat we allemaal goed op deze wereld moeten passen.
Wij vinden het, met name met het oog op de toekomst, heel belangrijk dat jongeren bij de natuur worden betrokken. In bijvoorbeeld de randstad is dat echter niet zo vanzelfsprekend. Artis is als groen stadspark en dierentuin voor veel jongeren wellicht hun eerste echte kennismaking met de natuur. Dat verdient ondersteuning. Wat dat betreft ben ik, in het kader van een mogelijke verdere samenwerking, ook nieuwsgierig naar de verdere uitwerking van het Masterplan van Artis. De groei die Artis heeft ingezet, is noodzakelijk en waardevol.
De uitdaging is om dierenwelzijn te bevorderen, informatie vanuit de educatieve doelstelling zo goed en interessant mogelijk aan te bieden en daarmee een brede doelgroep aan te spreken. Iedereen zou minstens één keer in Artis geweest moeten zijn. Ik heb nu al zin om mijn neefjes een keertje mee te nemen.”

ALDERT VEENIS, VERANTWOORDELIJK VOOR MARKETING BIJ DEKAMARKT.

“Sinds 2005 is Dekamarkt officieel joint promotions-partner van Artis. Beide organisaties richten zich voor een groot deel op dezelfde doelgroep: gezinnen. Wij bedenken leuke acties waarmee onze klanten zegels kunnen sparen voor gratis Artis-kaartjes.
Voor Artis is het interessant omdat zij via onze acties meer mensen in andere delen van Nederland aan kan spreken. De samenwerking is een schot in de roos gebleken. In 2005 zijn na de eerste, zeven weken durende zegeluitgifte (1.375.000) uiteindelijk 75.000 van de 135.000 kaarten ingewisseld bij Artis, 57% van wat beschikbaar was. De mensen kwamen uit alle windstreken. In 2006 hebben we ingehaakt op de opening van het Vlinderpaviljoen en werd 62% van de beschikbare kaartjes ingewisseld, zo’n 80.000. Enorme aantallen dus, waaruit blijkt dat veel mensen graag naar Artis willen. En er ook moeite voor willen doen, zoals in dit geval zegels plakken.

De reactie van klanten na hun dagje Artis is eigenlijk nog het mooiste van alles. We hebben bijvoorbeeld veel bedankbriefjes en -kaarten ontvangen. Dit vervult de medewerkers van Dekamarkt wel met enige trots. We geven mensen niet zozeer een kaartje, maar vooral een leuke en leerzame dag. En dus een fijne herinnering. Dat is prettig om te doen. We zijn natuurlijk blij met de goodwill die ons dat oplevert. Niet voor niets profileren wij onszelf ook graag met deze samenwerking. En voorlopig willen we de samenwerking voortzetten. Artis vernieuwt zichzelf de laatste jaren regelmatig en groeit verder. Daardoor blijven de acties voor ons en onze klanten interessant. In dat kader is het ook mooi dat onze kaartjesacties voor groepen steeds meer aanslaan. Zo kunnen bijvoorbeeld schoolklassen en zorginstellingen kaarten en complete busreizen naar Artis winnen.

Als kind kwam ik ook wel eens in Artis en ik herinner me nog goed de ingang met papegaaien. Een paar jaar geleden kwam ik na 25 jaar weer in Artis. Er was toch wel weer herkenning en ik vond het eigenlijk jammer dat ik zo lang niet geweest was. Het grappige is dat sommige klanten dat na de Dekamarkt-acties blijkbaar ook vinden, en bij ons aangeven dat ze er vanaf nu vaker naartoe zullen gaan.”

CURSUSSEN EN COACHING

De elf vakgroepen in Artis worden geleid door vakgroephoofden die worden bijgestaan door senior-medewerkers. Deze senior-medewerkers volgden (en volgen) een intensief programma dat hen in staat moet stellen hun functie adequaat uit te oefenen. Voor een aantal vakgroephoofden was er de mogelijkheid tot het volgen van een individueel coachingstraject. Eugène Bruins, die leiding geeft aan het Aquarium en Insectarium, was een van de vakgroephoofden die in 2007 werden gecoached. Hoe kijkt hij daar tegenaan en wat zijn de voordelen voor hemzelf en het functioneren van zijn vakgroep? Eugène: “Ik ervaar de coaching als bijzonder stimulerend. Een voorbeeld: na slechts 5 coachings-gesprekken kreeg ik van Jan en alleman complimenten kreeg over hoe anders ik nu met veel dingen omga. Mijn coach is dan ook echt op mij toegesneden. Hij leerde mij om naar mezelf in de spiegel te kijken. Daardoor kan ik mijn soms nog wat te impulsieve dadendrang nu makkelijker ombuigen naar meer rust in mijn hoofd en in mijn werk." Eugène vertelt enthousiast dat hij daar bijzonder veel baat bij heeft. "Als iemand mij herhaaldelijk naar iets vraagt, reageer ik met meer geduld en roep daarmee ook niet zo gauw irritatie bij de ander op. In de vakgroep communiceren we inmiddels onderling beter en op een rustiger wijze. Dat werkt voor iedereen veel positiever."

FRANK WESSELING, EDUCATIEF VRIJWILLIGER IN ARTIS.

“Sinds voorjaar 2002 werken mijn vrouw en ik in Artis als educatief vrijwilliger. Als vrijwilliger ben je het visitekaartje van Artis en dus hebben we eerst een pittige opleiding moeten afronden. Dertien middagen lang zijn we goed voorbereid door de toenmalige Educatieve Dienst en dierverzorgers. We zijn onder meer onderwezen in de visie van Artis, de indeling van het dierenrijk, geschiedkundige achtergronden, dierenhandel en natuurlijk presentatietechniek. Na een tentamen en een geslaagde proefrondleiding kon het echte werk beginnen.

Al op jonge leeftijd raakte Artis bij mij een zekere snaar. Op bijzondere wijze overigens. Als middelbare scholier in het Drentse Paterswolde las ik bij mijn tandarts in de wachtkamer het Artis-magazine. De brieven waarin mensen informeerden naar de gesteldheid van dieren, daaruit sprak een betrokkenheid die me intrigeerde. Dat gevoel wilde ik ook! Die notie bleef, en toen ik als student mijn huidige vrouw ontmoette, vertelde ik haar hierover. We spraken quasi-serieus af: als we later groot zijn, gaan we in de buurt van Artis wonen en doen we ’s avonds een rondje ijsbeer. We verhuisden op gegeven moment naar Leiden. Maar toen een vriend ons wees op nieuwbouw achter Artis, hebben we ons ingeschreven. We hadden geluk, en sinds 2001 is Artis min of meer onze voortuin waar we geregeld in onze vrije tijd komen. Al dan niet met familie of vrienden.

Door te reageren op Artis’ oproep voor vrijwilligers, konden we onze woonplek en betrokkenheid bij Artis van een extra dimensie voorzien. Als educatief vrijwilliger maak je mensen bewust van de schoonheid van de natuur én de bedreigingen. Je bent echter vrij om te bepalen welke route je volgt en wat je de mensen vertelt. Dat maakt het extra leuk, net als de specialismen die je kunt hebben. Zo begeleid ik met plezier kinderpartijtjes. Wij hebben zelf geen kinderen, maar door dit werk heb ik leren omgaan met kinderen en snap ik ze ook beter. En zij leren iets van mij over dieren en natuur, mooi toch? Het sociale contact met bezoekers, andere vrijwilligers en de Artismedewerkers, het heeft mij persoonlijk echt verrijkt.”

“BELANGRIJK OM IN GESPREK TE BLIJVEN”

In 2007 waren er verkiezingen voor de ondernemingsraad (OR) van Artis; sindsdien telt de OR maar liefst negen leden. Wat is de werkwijze van de OR, hoe worden de relaties met personeel en met de directie onderhouden en wat waren de belangrijkste onderwerpen in 2007? Voorzitter Peter Berkhout en secretaris Rob Gase vertellen er meer over.

Rob Gase en Peter Berkhout zijn al meer dan twintig jaar betrokken bij het werk van de OR. Rob is enthousiast over de huidige OR. “We hebben nu een groep van negen mensen uit alle geledingen van Artis en het is bovendien een mooie mix van jonge en oudere werknemers, vrouwen en mannen.”

Inzet en zichtbaarheid

Rob en Peter weten dat er vanuit de tuin kritisch wordt gekeken naar de OR, die met name te onzichtbaar zou zijn. Peter: “Die kritiek hebben we ons aangetrokken. Sinds enige tijd verschijnen er daarom regelmatig bulletins. Ook is er – om een voorbeeld te noemen – een CAO-klankbordgroep van Artis-vakbondsleden en OR-leden opgericht die wordt ondersteund door de vakbond. De overgang naar een nieuwe CAO is namelijk een van de belangrijkste onderwerpen die speelden in 2007. Rob: “De OR is niet verantwoordelijk voor invoering van de nieuwe CAO, maar we hebben er wel voor kunnen zorgen dat er een goede overgangsregeling komt voor de zittende werknemers.”

Geïnvesteerd in goede werkrelatie

Tussen een directie en een OR zit altijd wat gezonde spanning. Rob: “Natuurlijk zijn we het niet altijd met elkaar eens, maar het is en blijft belangrijk om met elkaar in gesprek te blijven. We hebben ook geïnvesteerd in het opbouwen van een goede werkrelatie met het management.” Rob doelt daarbij op de heisessies, studiedagen waar OR-leden nadenken over de onderwerpen die de komende tijd van belang zijn voor Artis en haar personeel. Er is altijd één dag ingeruimd voor een ontmoeting met de directie. Peter: “Verder is er iedere woensdag inloopspreekuur, eenmaal per maand een OR-vergadering, en zes maal per jaar een overleg met de directie. Daarin komen personele zaken, managementzaken en het Masterplan aan de orde. Zo bereiken we resultaten. Wij hebben ons bijvoorbeeld erg ingespannen voor de totstandkoming van een sociaal plan bij de reorganisatie.“

Positief over toekomst

Rob: “Voor ons is een van de belangrijkste speerpunten de versteviging van het onderlinge vertrouwen tussen personeel en management. De OR is blij dat haar werk serieus genomen wordt door zowel directie als personeel. En gezien de brede groep mensen die we nu hebben, kijken we met een positief gevoel naar de toekomst.”

De OR in 2007:

Peter Berkhout (voorzitter) – cluster Infrastructuur
Rob Gase (secretaris) – cluster Dier & Plant
Milo Grootjen (2e voorzitter) – cluster Publiek
Fanny Schutte (2e secretaris) – cluster Dier & Plant
Marijke de Vries – cluster Dier & Plant
Franka Viets – cluster Publiek
Peter Bleesing – cluster Dier & Plant
Toon Weerts – cluster Infrastructuur
Bert Voges – Planning & Control

SOCIAAL JAARVERSLAG 2007

Personeelsbeleid: groeien in kwaliteit

De toekomst die Artis voor zichzelf met het Artis Masterplan heeft uitgestippeld, kan niet los worden gezien van het personeelsbeleid. Er is een duidelijk besef dat voortgaande groei in kwaliteit en welzijn van de medewerkers, van laag tot hoog, van uitvoerend tot management, van wezenlijk belang is voor de groei die Artis de komende jaren op meerdere vlakken hoopt te realiseren.

Medewerkers op de juiste wijze faciliteren, begeleiden en ondersteunen. En zo het beste uit henzelf én uit Artis halen. Met deze insteek is in 2007 een begin gemaakt met verandering en vernieuwing van het personeelsbeleid van Artis. Daarbij worden enthousiast trainings-, opleidings- en coachingstrajecten voor hoger management en middelmanagement toegepast. Deze middelen zijn in het verslagjaar ruimschoots ingezet, met als gevolg hoopgevende resultaten bij onder meer de vakgroepen *(lees meer op pagina 55)*.

Moderniseren

Het nieuwe personeelsbeleid in zijn totale vorm krijgt in 2008 zijn beslag. Als speerpunten in dit beleid zal gekeken worden naar 'management development'. Verder staat centraal het in-, door- en uitstroombeleid van het personeel, dit in samenhang met de samenstelling van het personeelsbestand, waarbij het streven is om een afspiegeling te vormen van de (Amsterdamse) samenleving.

Verzuimbegeleiding

Na overleg met de Arbodienst is met ingang van 2007 voor een andere opzet van de verzuimbegeleiding gekozen. Een spreekuur-in-huis en supervisie voor alle vakgroephoofden door een verzuimcoach zorgen voor een verbeterde aanpak. De bedoeling is uiteraard het in verhouding met andere bedrijven veel te hoge verzuim omlaag te krijgen. Een daling van 1,2% in het verslagjaar naar een totaalgemiddelde van 8,1% is een goed begin, maar nog lang niet voldoende. Evaluatie aan het eind van 2007 heeft tot een iets gewijzigde aanpak voor 2008 geleid.

Reorganisatie

In 2006 is in Artis een reorganisatie ingezet, die in 2007 is afgerond. Diverse kleinere afdelingen zijn opgegaan in grotere eenheden: de vakgroepen. De vakgroepen zijn ondergebracht in drie clusters: Dier & Plant, Publiek en Infrastructuur. In het algemeen zijn de ervaringen bemoedigend, maar 2007 is een jaar geweest waarin de impact van de reorganisatie nog zeer goed voelbaar was, zowel in het functioneren van de nieuwe organisatie als in het afronden van de reorganisatie zelf. De ervaringen met de vernieuwde organisatie zijn tussentijds en aan het eind van het jaar doorgelicht door organisatiebureau Strategic Management Centre. Daarin is de gekozen structuur en strategie herbevestigd en tegelijkertijd is het functioneren van het management in de organisatie een aandachtspunt gebleken. In vervolg op het onderzoek is een aantal aanvullende maatregelen genomen, die hun vruchten lijken af te werpen.

Bij de reorganisatie in 2006 is een aantal personeelsleden boventallig verklaard. Op grond van het hiervoor opgestelde Sociaal Plan is voor hen die nog geen passend werk hadden gevonden met inschakeling van een reïntegratiebureau naar een andere werkkring gezocht. Dit proces kon in 2007 niet voor alle boventallige personeelsleden met succes worden afgerond.

Overval

De brute overval eind augustus op het kassagebouw van Artis heeft diepe indruk gemaakt op alle personeelsleden en iedereen die zich bij Artis betrokken voelt. Voor diegenen die de overval meemaakten, is onmiddellijk opvang geregeld en Slachtofferhulp ingeschakeld. Met deze organisatie is een traject uitgezet om de psychische gevolgen op te vangen, waar op diverse manieren invulling aan is gegeven. Op pagina 48 in dit jaarverslag leest u meer over de overval in een interview met een medewerker van de vakgroep Publiekservice & Sales.

Nieuwe CAO

Verschillende dierentuinen zijn met ingang van 2007 in zee gegaan met de CAO voor het Dagattractiebedrijf, beter bekend als de Leisure CAO. Artis heeft voornemens dit in 2008 te realiseren.
In 2007 is het traject om een soepele overgang te creëren, gestart met de vakbonden. Consequentie is wel dat de gemeentelijke rechtspositie na vele jaren wordt losgelaten. Aangezien de Leisure CAO en de gemeentelijke rechtspositie aanmerkelijk van elkaar verschillen, was het wenselijk dat een overgangsreglement tot stand kwam. Uitgangspunt hierbij was dat voor het huidige personeel een gelijkwaardig arbeidsvoorwaardenpakket moest blijven bestaan. Overleg over het te volgen traject heeft plaatsgevonden met vertegenwoordigers van de Koninklijke Horeca Nederland en aansluitend met de werknemersbonden. Dit heeft geleid tot een projectgroep bestaande uit het Hoofd P&O, een externe adviseur, een vakbondsbestuurder en een OR-lid namens het personeel. Tevens werd vanuit het personeel een werkgroep samengesteld aan wie door de vakbond de diverse concept-overgangsreglementen ter toetsing werden voorgelegd. De projectgroep is diverse malen bij elkaar gekomen en aan het einde van het verslagjaar lag er een definitieve versie om aan de vakbonden ter goedkeuring voor te leggen. Naar verwachting wordt halverwege 2008 de overgang naar de Leisure CAO gerealiseerd.

Personeelsbestand naar cluster

	Bestand 31-12-06	In dienst	Uit dienst	Bestand 31-12-07	Formatieplaatsen 31-12-06	Formatieplaatsen 31-12-07
Dir. & Staf	23	5	4	24	21	22
Dier & Plant	88	1	7	82	84	79
Publiek	29	5	4	30	25	27
Infrastructuur	28	-	3	25	26	23
Totaal	168	11	18	161	156	151
Oproepkrachten				32	13	14

Opbouw personeelsbestand 31-12-2007 naar leeftijd en geslacht

Leeftijd	Fulltime		Parttime		Totaal	FTE	FTE
	M	V	M	V		M	V
< 20 jaar	-	-	-	-	-	-	-
20 - 29 jaar	4	7	3	2	16	6	8
30 - 39 jaar	19	13	1	11	44	19	22
40 - 49 jaar	27	5	3	7	42	31	10
50 - 59 jaar	40	1	8	2	51	45	2
> 59 jaar	6	-	1	1	8	7	1
Totaal	96	26	16	23	161	108	43

Opbouw personeelsbestand 31-12-2007 naar dienstjaren

Dienstjaren	M	V	Totaal
< 5 jaar	11	12	23
5 tot 10 jaar	31	16	47
10 tot 15 jaar	8	9	17
15 tot 20 jaar	15	7	22
20 tot 25 jaar	9	2	11
25 tot 30 jaar	8	2	10
30 tot 35 jaar	8	1	9
35 tot 40 jaar	16	-	16
> 40 jaar	6	-	6
Totaal	112	49	161

Verzuimcijfers

	2006			2007		
	Perc	Duur	Freq	Perc	Duur	Freq
Directie + Staf	4,1	41,6	1,3	4,1	9,8	1,6
Dier & Plant	11,0	18,6	2,4	9,1	20,6	1,7
Publiek	6,6	7,4	3,1	6,2	13,3	2,1
Infrastructuur	12,0	32,1	1,9	10,6	13,6	1,9
Totaal	9,3	19,1	2,3	8,1	16,6	1,7

VERKORTE JAARREKENING 2007

Balans per 31 december

in duizenden €

	2007		2006	
Activa				
Vaste activa				
Materiële vaste activa				
Levende have	0		0	
Gebouwen en dierverblijven	6.590		7.188	
Installaties, transportmiddelen en inventaris	1.233		743	
In uitvoering	234		0	
		8.057		7.931
Vlottende activa				
Voorraden		198		169
Vorderingen				
Gemeente Amsterdam	503		1.060	
Debiteuren	563		480	
Belastingen	272		473	
Overige vorderingen en overlopende activa	560		683	
		1.898		2.696
Liquide middelen		4.125		3.676
Totaal		**14.278**		**14.472**

Passiva

	2007		2006	
Eigen vermogen				
Stichtingskapitaal	0		0	
Continuïteitsreserve	2.545		1.995	
Bestemmingsreserves	707		0	
		3.252		1.995
Voorzieningen				
Pensioenvoorziening	602		706	
Voorziening FPU	262		294	
WW-voorziening	554		186	
Ziekte en arbeidsongeschiktheid	180		10	
Waterplanvoorziening	0		407	
Reorganisatievoorziening	288		998	
Jubileumverplichtingen	89		89	
		1.975		2.690
Langlopende schulden				
Langlopende leningen	3.228		2.836	
Lening Gemeente Amsterdam	191		198	
		3.419		3.034
Kortlopende schulden				
Crediteuren	1.706		2.045	
Kortlopend deel langlopende leningen	309		419	
Belastingen en sociale verzekeringen	327		326	
Overige schulden en overlopende passiva	3.290		3.963	
		5.632		6.753
Totaal		**14.278**		**14.472**

Winst- en verliesrekening over 2007

in duizenden €

	2007	Begroot 2007	2006
Baten			
Baten uit eigen fondsenwerving	631	629	877
Subsidies van overheden	5.185	5.140	5.140
Entreegelden	6.891	6.536	6.249
Lidmaatschapsgelden	3.320	3.190	2.953
Overige exploitatiebaten	2.820	2.499	2.468
	18.847	17.994	17.687
Lasten			
Besteed aan doelstelling	17.024	16.508	16.064
Kosten eigen fondsenwerving	108	106	81
Kosten beheer en administratie	865	850	897
	17.997	17.464	17.042
Resultaat boekjaar	**850**	**530**	**645**

Resultaatbestemming *in duizenden €*	2007	Begroot 2007	2006
Continuïteitsreserve	550	530	645
Bestemmingsreserves	300	0	0
Resultaat boekjaar	**850**	**530**	**645**

Kasstroomoverzicht over 2007

in duizenden €

		2007		2006
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Resultaat boekjaar		849		645
Aanpassingen voor:				
Afschrijvingen op materiële vaste activa	1.054		850	
Dotatie/(onttrekking) voorzieningen	-715		-44	
		339		806
Verandering in werkkapitaal:				
(Toename)/afname vorderingen	798		-300	
(Toename)/afname voorraden	-30		-5	
Toename/(afname) kortlopende schulden	-1.120		2.252	
		-352		1.947
Netto kasstroom uit operationele activiteiten		**836**		**3.398**
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investeringen in materiële vaste activa		-1.180		-2.546
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Dotatie eigen vermogen (stelselwijziging)	407		0	
Aantrekken nieuwe langlopende lening	750		0	
Aflossing langlopende schulden	-365		-419	
		792		-419
Toename geldmiddelen		**448**		**433**
Mutatie geldmiddelen				
Geldmiddelen per 1 januari		3.676		3.243
Toename geldmiddelen		448		433
Geldmiddelen per 31 december		**4.124**		**3.676**

TOELICHTING OP DE BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING

Algemeen

Missie

Natura Artis Magistra gaat over de samenhang der dingen, waarbij Natura staat voor de verwondering over de natuur; Artis staat voor de cultuur waarmee wij vorm geven aan onze wereld en Magistra staat voor het inzicht in de relatie tussen natuur en cultuur.

Met deze missie geeft Artis invulling aan haar ambitie om een kennistuin te zijn – een kennistuin met dieren, met planten, met musea, met een planetarium. Artis is een park waar je kunt wandelen, waar je kunt leren, waar je kunt nadenken en waar je onverwachte zaken beleeft en ervaart. Artis verzamelt en toont de levende en dode natuur, en probeert die te begrijpen, te interpreteren. Mensen leggen hun interpretaties vast in taal, wetenschap en waarden, ofwel cultuur. Artis stimuleert het denken over de relatie tussen natuur en cultuur. Artis gaat over de samenhang der dingen.

Uit de missie zijn de volgende vier kerndoelen afgeleid:
- het vervullen van een maatschappelijke rol, met name door educatie over de relatie tussen mens en natuur;
- het beschermen en instandhouden van bedreigde dier- en plantensoorten;
- het functioneren als een partner en forum voor organisaties en instellingen met vergelijkbare doelen;
- het waarborgen van het erfgoed, zowel landschappelijk als architectonisch.

Statutaire doelstelling

De statutaire doelstelling van de Stichting is het bevorderen van de kennis van de natuurlijke historie in het algemeen en van de dierkunde in het bijzonder.
Binnen het kader van deze omschrijving is de volgende missie gedefinieerd:
Stichting Natura Artis Magistra stimuleert bij een zo breed mogelijke groep belangstellenden de bewustwording van ieders medeverantwoordelijkheid voor de bescherming en instandhouding van een leefwaardige wereld voor plant, dier en mens.
Hieruit is een drietal doelen afgeleid:
- Artis onderricht zijn bezoekers omtrent de waarde van hun leefomgeving en hun mogelijke bijdragen aan de verbetering daarvan,
- Artis levert gerichte inspanningen tot instandhouding en versterking van bedreigde diersoorten,
- Waarborgen van het culturele erfgoed zowel landschappelijk als architectonisch.

Organisatie

De Stichting tot instandhouding van de diergaarde van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra heeft gemiddeld 170 fte personeel (inclusief oproepkrachten) en kent daarnaast vele vrijwilligers. De Stichting heeft een Algemeen Bestuur, een Dagelijks Bestuur en een Directie. Het Algemeen Bestuur heeft een toezichthoudende functie en benoemt uit zijn midden een Dagelijks Bestuur. Het Dagelijks Bestuur is belast met de algemene gang van zaken en in het bijzonder met het contact met de Directie. Het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur vergaderen samen. De dagelijkse leiding van de Stichting berust bij de Directeur.

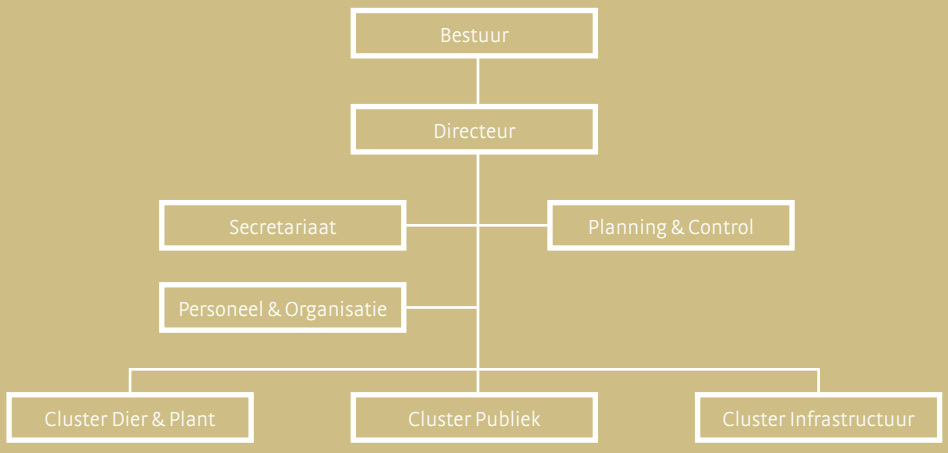

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

Deze jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde verslaggevingregels conform Boek 2 Titel 9 BW. Activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij een andere waarderingsgrondslag is vermeld.

Met ingang van 2007 is de jaarrekening ingericht in overeenstemming met de "Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen". Doel van deze richtlijn is inzicht te geven in de kosten van de organisatie en besteding van gelden in relatie tot het doel waarvoor die fondsen bijeengebracht zijn en de doelstelling van de organisatie zelf. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid zijn de cijfers over het voorafgaande jaar in de winst- en verliesrekening dienovereenkomstig aangepast.

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangen en betaalde rente zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Materiële vaste activa

Algemeen

Investeringen in materiële vaste activa (met uitzondering van het Planetariumgebouw en de uitbreiding Plantage Doklaan) tot en met 31 december 2000 zijn voor € 1 in de balans opgenomen. De hieronder begrepen op gemeentegrond gebouwde opstallen zijn juridisch eigendom van Gemeente Amsterdam. Het economische eigendom respectievelijk het gebruiksrecht berust bij de Stichting. Gezien het feit dat de betreffende investeringen vaak vele jaren geleden hebben plaatsgevonden en de historische kostprijs niet meer te achterhalen valt, worden de tot en met 31 december 2000 aangeschafte activa (met uitzondering van het Planetariumgebouw en de uitbreiding Plantage Doklaan) als volledig afgeschreven beschouwd.

Levende have

Gelet op de doelstelling van de Stichting wordt de levende have voor een pro memorie waarde van € 1 in de balans opgenomen.

Gebouwen en dierenverblijven

Onder dit hoofd zijn opgenomen de investeringen in het Planetariumgebouw, de uitbreiding Plantage Doklaan en het Flamingorestaurant alsmede de overige investeringen vanaf 1 januari 2001. Gebouwen en dierenverblijven (voorzover niet door Gemeente Amsterdam betaald) worden gewaardeerd op historische kostprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen op basis van de verwachte economische levensduur.
De historische kostprijs van deze activa wordt gesteld op het bedrag van de werkelijke uitgaven onder aftrek van de specifiek voor de betreffende investeringen ontvangen subsidies en bijdragen, alsmede onder aftrek van bedragen die in het verleden ten laste van hiervoor gevormde fondsen zijn gebracht.

Installaties, transportmiddelen en inventaris
Investeringen in deze materiële vaste activa zijn tot en met 31 december 2000 ofwel direct ten laste van het resultaat gebracht, ofwel ten laste van beschikbare fondsen. Investeringen vanaf 1 januari 2001 worden gewaardeerd op historische kostprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen op basis van de verwachte economische levensduur.
De historische kostprijs van deze activa wordt gesteld op het bedrag van de werkelijke uitgaven onder aftrek van de specifiek voor de betreffende investeringen ontvangen subsidies en bijdragen, alsmede onder aftrek van bedragen die in het verleden ten laste van hiervoor gevormde fondsen zijn gebracht.

Voorraden
De voorraden worden op kostprijs gewaardeerd onder aftrek van een eventuele voorziening voor incourantheid.

Vorderingen
De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een eventuele voorziening voor oninbaarheid.

Eigen Vermogen
Algemeen
Het vermogen van de Stichting wordt aangewend in het kader van de doelstelling van de Stichting. Voor zover het eigen vermogen niet wordt gepresenteerd als continuïteitsreserve of als bestemmingsreserves in het kader van de doelstelling wordt dit gepresenteerd als overige reserves.

Bestemmingsreserves
Onder de bestemmingsreserves wordt het deel van het vermogen gepresenteerd dat door het Bestuur is vastgelegd ter specifieke aanwending. Dit vastgelegde vermogen kan niet ingezet worden voor andere activiteiten zonder dat het Bestuur besluit over bestemmingswijziging.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gevormd voor concrete of specifieke risico's en verplichtingen die op de balansdatum bestaan en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

Pensioenvoorzieningen worden bepaald op basis van actuariële grondslagen tegen contante waarde. De voorziening voor WW wordt gebaseerd op de contante waarde van de verwachte toekomstige verplichtingen.

Artis heeft voor haar werknemers een toegezegd-pensioenregeling. Hiervoor in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen welke afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. De regeling is ondergebracht bij een bedrijfstakpensioenfonds. Artis heeft geen verplichting tot het doen van aanvullende bijdragen in geval van een tekort bij het bedrijfstakpensioenfonds, anders dan het effect van hogere premies. Gezien bovenstaande heeft Artis de pensioenregeling verwerkt als een toegezegde-bijdrageregeling en alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.

De voorziening voor kosten met betrekking tot ziekte en arbeidsongeschiktheid heeft betrekking op zieke of arbeidsongeschikte personeelsleden waarbij de onderneming de verplichting heeft tot doorbetaling van loon of salaris. De voorziening wordt bepaald aan de hand van het geschatte bedrag voor de doorbetalingsverplichting.

De voorzieningen hebben, tenzij anders vermeld, overwegend een langlopend karakter.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het exploitatieresultaat wordt bepaald als het verschil tussen de aan het verslagjaar toegerekende baten enerzijds en lasten anderzijds. De baten worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd; lasten zodra zij voorzienbaar zijn.

De Gemeente Amsterdam verstrekt, als bijdrage in de onderhoudskosten van terreinen en opstallen alsmede in de exploitatielasten, een subsidie via het zogenaamde budgetfinancieringsprincipe.

Onder de Nalatenschappen en legaten zijn begrepen de opbrengsten uit erflatingen en legaten welke worden verantwoord op het moment dat ze zijn komen vast te staan. Erflatingen en legaten waarop in het verslagjaar aanspraken zijn verkregen, doch welke per balansdatum nog niet zijn afgewikkeld, worden als bate verantwoord indien en voor zover deze ten tijde van het opstellen van de jaarrekening voldoende betrouwbaar zijn in te schatten.
Baten uit hoofde van schenkingen, donaties en giften worden verantwoord in het jaar van ontvangst.

Toelichting op de balans

Materiële vaste activa

in duizenden €

De investeringen gedaan in 2007 betreffen:

Gebouwen en dierenverblijven		
Vlinderpaviljoen	172	
		172
Gesubsidieerde investeringen		
Planetariumsysteem en –verbouwing	1.493	
Subsidie VSBfonds	-300	
Subsidie Ministerie van OCW	-250	
Subsidie Provincie Noord-Holland	-243	
Subsidie Prins Bernhard Cultuurfonds	-30	
Sponsoring Sky-Skan Inc.	-75	
Bijdrage Artis uit groot onderhoud	-172	
		423
Installaties, transportmiddelen en inventaris		
Alarmsystemen	96	
Installaties t.b.v. observatie dieren	55	
Röntgenapparatuur	35	
Hardware	53	
Software	44	
Transportmiddelen	34	
Inventaris	34	
		351
In uitvoering		
Publieke toiletten in Aquarium	174	
MicroZoo	41	
Renovatie Volharding en verhuizing	19	
		234
Totaal investeringen		**1.180**

Toelichting op de winst- en verliesrekening

Baten uit eigen fondsenwerving

in duizenden €

	2007	Begroot 2007	2006
Baten uit eigen fondsenwerving			
Adoptie dieren en groen	358	350	278
Donaties en giften	108	15	18
Schenkingen	29	24	54
Nalatenschappen en legaten	136	240	527
	631	629	877
Lasten uit eigen fondsenwerving			
Directe verwervingskosten	73	71	4
Uitvoeringskosten	35	35	77
	108	106	81
Lasten uit eigen fondsenwerving in % van baten uit eigen fondsenwerving (CBF-norm is maximaal 25%)	*17,2%*	*16,8%*	*9,3%*
Netto baten uit eigen fondsenwerving	**523**	**523**	**796**

Besteed aan doelstelling

in duizenden €

	2007	Begroot 2007	2006
Baten			
Totale baten	18.847	17.994	17.687
Lasten			
Besteed aan doelstelling	17.024	16.508	16.064
Besteding aan doelstelling in % van totale baten	**90,3%**	**91,7%**	**90,8%**

Beheer en administratie

in duizenden €

	2007	Begroot 2007	2006
Van de stafafdelingen directie, secretariaat, personeel & organisatie en planning & control zijn relevante kosten verantwoord onder 'beheer en administratie'			
Salariskosten	383	412	450
Sociale lasten en persioenpremies	68	93	82
Overige personeelskosten	104	0	22
Overige exploitatiekosten	310	345	342
	865	850	896
Beheer en administratie in % van totale baten	**4,6%**	**4,7%**	**5,1%**

Personeelskosten

Gedurende het jaar 2007 zijn gemiddeld 170 fte's (fulltime equivalents), inclusief oproepkrachten, in dienst. In 2006 waren gemiddeld 167 fte's in dienst.

De bezoldiging van de Directeur bedraagt inclusief werkgeverslasten met betrekking tot ziektekosten en pensioenen in 2007: € 124.712 (2006: € 118.900). Het Bestuur van de Stichting is onbezoldigd.

Amsterdam, 10 april 2008

Haig Balian
Directeur Artis

OVERIGE GEGEVENS

Statutaire resultaatbestemming

In de statuten van de Stichting zijn geen bepalingen opgenomen over de bestemming of verwerking van het resultaat over het boekjaar.

Voorstel resultaatbestemming 2007

Voorgesteld wordt het resultaat over 2007 ad € 849.654 voor een deel, € 300.000, ten gunste te brengen van de bestemmingsreserves en het resterende bedrag van € 549.654 ten gunste van de continuïteitsreserve. Dit voorstel is al in de jaarrekening verwerkt.

ACCOUNTANTS-VERKLARING

Accountantsverklaring

Opdracht

Wij hebben gecontroleerd of de in dit verslag op pagina 62 tot en met 71 opgenomen verkorte jaarrekening van de Stichting tot Instandhouding van de Diergaarde van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra (hierna kortweg Artis) te Amsterdam over 2007 op de juiste wijze is ontleend aan de door ons gecontroleerde jaarrekening 2007 van Artis. Bij die jaarrekening hebben wij op 10 april 2008 een goedkeurende accountantsverklaring verstrekt. De leiding van de Stichting is verantwoordelijk voor het opstellen van de verkorte jaarrekening in overeenstemming met de grondslagen zoals gehanteerd in de jaarrekening 2007 van Artis. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de verkorte jaarrekening 2007 te verstrekken.

Werkzaamheden

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig dienen wij onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de verkorte jaarrekening 2007 op juiste wijze is ontleend aan de jaarrekening. Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel is de verkorte jaarrekening 2007 in alle van materieel belang zijnde aspecten op de juiste wijze ontleend aan de jaarrekening.

Toelichting

Wij vestigen er de aandacht op dat voor het inzicht dat vereist is voor een verantwoorde oordeelsvorming omtrent de financiële positie en de resultaten van de stichting en voor een toereikend inzicht in de reikwijdte van onze controle de verkorte jaarrekening 2007 dient te worden gelezen in samenhang met de volledige jaarrekening, waaraan deze is ontleend, alsmede met de door ons daarbij op 10 april 2008 verstrekte goedkeurende accountantsverklaring. Deze toelichting doet geen afbreuk aan ons oordeel.

Amsterdam, 10 april 2008

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
H. van Kuik RA

STEUN AAN ARTIS

De samenwerking met en de steun van overheid, fondsen, stichtingen, bedrijven, universiteiten, periodieke schenkers en onze leden en bezoekers is in 2007 op verschillende manieren gegroeid. Artis is zeer dankbaar voor deze steun. Door hun enthousiasme, inzet en financiële bijdrage heeft Artis ook dit jaar weer meer ruimte kunnen creëren voor dieren en planten, educatie en erfgoed. Hoewel we niet alle organisaties en mensen apart kunnen vermelden, willen we voor de hulp bij het realiseren van projecten in 2007 graag speciaal bedanken:

Subsidies, Fondsen en Stichtingen

Ambassade van Zweden
Linnaeusjaar 2007

Gemeente Amsterdam
Autovrije zondag

Gemeente Amsterdam
Bomendiversiteit

Gemeente Amsterdam
Plantage aan het Water: Toerisme Oostelijke Binnenstad

Gemeente Amsterdam
Subsidie voor exploitatie en groot onderhoud

Natuurbeschermingsfonds van de Nederlandse Vereniging van Dierentuinen
Miereneter

Maatschappij tot Nut van 't Algemeen
Linnaeusjaar 2007

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Europa Natuurlijk

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Kennisarena's

Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap
Planetarium

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Ecobalans

Provincie Noord-Holland
Met Artis op weg naar duurzaamheid

Provincie Noord-Holland
Planetarium

Prins Bernard Cultuurfonds
Planetarium

Van Tienhoven Stichting
Miereneter

VSBfonds
Planetarium

Hoofdsponsor

Canon

Sponsoren

Sky-Skan Inc.
Planetarium

Sony Ericsson
Linneausjaar 2007

Scania Beers BV
Linnaeusjaar 2007

Dieradoptanten

Aannemingsbedrijf H.J. Jurriëns B.V., *Stokstaartjes*
ABC Management Groep, *Zebra Soraya*
Afval Energie Bedrijf Gemeente Amsterdam, *Olifant Win Thida*
Amsterdamse Hockeyclub, *Uilenkopmeerkatten*
AON Holding B.V., *Grote miereneter Pjuskebusk*
Arbo Unie B.V., *Tijgerpythons*
ARCADIS Nederland B.V., *Vuursalamanders*
Architectenbureau Fritz, *Driekielstraalschildpadden (echtpaar)*
Baobab Reizen, *Baobab boom*
Basalt bouwadvies B.V., *Sneeuwuilen*

Becker Druk- en Vacuümpompen B.V., *Boomkikker*
BNN, *Lama Nico*
Boer & Croon Young Executives, *Kongopauw*
Boon Edam Nederland B.V., *Dwergotters*
BOSCH Huishoud apparaten, *IJsbeer Tania*
Canal Company, *Capybara's*
De Bijenkorf, *Bijenkorf*
De Brauw Blackstone Westbroek, *Olifant Yindee*
De Haan, *Olifant Thong Tai*
De Vos & Partners N.V., *Manenwolven (echtpaar)*
Delta Lloyd Groep, *Orang-oetan Surya*
Drukkerij De Raat & De Vries, *Octopus*
Dura Vermeer Infrastructuur B.V., *Weidevogelvolière*
DWBH Group, *Nijlkrokodil*
Electrolux Home Products (Nederland) B.V., *Rode vari's*
Elspec, *Sidderalen*
Eneco Energie, *Pinguïnrots*
Eurest Horeca, *Nijlpaard Tanja*
Evean Ledenvereniging , *Bennett's wallaby's*
Familie Ten Have, *Keizertamarins*
Familie Verhoef, *Wolf Bernard*
Filmmuseum Vondelpark, *Film Vlinderpaviljoen*
Fishes Wholesale B.V., *Steuren*
Fort Advocaten, *Vale gieren*
GEBRO B.V., *Dwergoeistiti*
Giraffe Group B.V., *Giraffe Oranya (vanaf 01-11-07)*
Graydon Holding, *Giraffe Iwana*
Hakuna Matata, *Stokstaartje Tess (Afrika Savanne)*
HAZET, *Wasberen*
Hiensch Engineering, *Termietenheuvel*
Hoegh Autoliners B.V., *Catacomben Aquarium*
ING Bank, *Mandrils, beverratten en kuifmakaken*
ING Nederland, *Leeuwen*
Jan van As, *Zeeleeuwen*
Joop van den Ende Theaterproductie/Stage Entertainment, *Gorillababy Shomari*
KAS BANK NV, *Giraffe Oranya*
Keyprocessor B.V., *Juweelkardinaalbaars (tot 14-08-07)*
KLM, *Zwanen*
Koninklijk Instituut voor de Tropen, *Kantjils*
Koninklijke Saan, *Chinese kraanvogels*
Kooij Laminations, *Glasvleugelvlinder*
Koppert Biological System, *Hommelkolonie*
KPMG, *Grote miereneter Ramon*
Kraan Consulting, *Margays*
Leufkens Intergrale Coaching Amsterdam, *Gibbon Pimky*
Lexence, *Spiesbokken*
Linthorst Interieurbouw, *Blauwe morphovlinder*
Lundbeck B.V., *Rode zeesterren*
Makelaarskantoor Draijer, *Wijngaardslakken*
Mettler-Toledo B.V., *Sponsoring apparatuur*
MOOS, *Zwarte slingerapen*
Nijssen, *Piranha's*
Oger Fashion, *Vicuna Joya*
Onze Lieve Vrouwe Gasthuis, *Chimpansee Leen*
ORAM, *Parasolmieren*
Orange Nederland N.V., *Gorilla Dafina*
PATRICIA VAN DEN BOSCH BEDRIJFSMAKELAARS, *Amoerpanter Vladimir*
PRA OdourNet B.V., *Tapir Aya*
Rabobank Amsterdam & Omstreken, *Apenrots*
Randstad Nederland B.V., *Witstaartstekelvarken*
Reliance, *Giraffe Asali*
Restaurant - Café In de Waag, *Chimpansee Wakili*
Rijkswaterstaat, *Sponsoring informatiebord*
Sanofi Aventis Netherlands B.V., *Tapir Tumpat 2*
Sapphire Technologies, *Neushoornleguaan*
Schiphol Group, *Oehoe*
Siem Steur Staalconstructies B.V., *Kleine panda's*
SmitsDeLange, *Bosuil en kerkuil*
Snoepfilms, *Twee roze pelikanen*
Soops Group, *Uilvlinder*
Stadsdeel Amsterdam Centrum, *Blauwe pauwen*
Steinhauser Hoogenraad Advocaten, *Zebra Fonzie*
Stichting A.H. van Bakel, *Schapen van de Kinderboerderij*
Sumatra Software B.V., *Sumatraanse tijger Mira*
Team Vier, *Stokstaartjes gorillaverblijf*
Teeuwissen Rioolreiniging B.V., *Rioolreiniging*
Tekstwerk, *Kameel Yeti*
Tetteroo B.V., *Hamerkop*
Uitzendbureau 65plus, *Steenuil*
V.O.F. Vos-Rugaart, *Bennet's Wallaby's*
Van der Nat Litigation, *Jaguar Matao*
Van Ede & Partners, *Tamme ganzen*
Van Gansewinkel, *Insectarium*
Van Roon, Saly & Partners, *Olifant Nikolai*
VBK Beheer, *Rode neusberen*
Vitality Management, *Tokkeh gekko's*
Waternet, *Amsterdamse Gracht*
Weidmann & Weidmann, *Gorilla Shinda*
Wijsman, *Jemenkameleon*
Wintertaling, *Kaapse en Zomertalingen*
Woonzorg Nederland, *Schildpaddenverblijf*
Yakult Nederland, *Orang-oetan Mota*
YANMAR Marine, *Haaienbak*
Ymere, *Moerascypres*
Zwartjes van 1883, *Zwarte Jaguar Inaja*

SUMMARY

Growth

This annual report is dedicated to 'Growth', a theme that is perfectly in keeping with the Masterplan of Artis, Royal Zoo Amsterdam. It has generated three key themes: 'Space for animals/plants', 'Space for education' and 'Space for heritage'.
These key tasks feature in the 2007 annual report, in various guises. Concerning animals or plants, there is a trend towards larger animal enclosures (growth in space). There has also been growth in quality, involving better animal husbandry, for example, leading to numerous successful births. In education, there is more space (growth) for experiential and interactive approaches, such as 'The Zoo-keeper Presents'. A better understanding of heritage delivers beautiful and qualitatively better results when managing and restoring historic buildings, and for historically and culturally important garden styles (the Dutch Garden).
The theme of 'growth' involves the staff too, with growth in quality through the acquisition and sharing of knowledge, ideas and skills. Artis's social network is also growing, with more support from animal adopters and sponsors, and more members. Artis is becoming increasingly intertwined with Amsterdam society. Artis also has significance for its audience, at every stage of their lives: their personal growth reflects the growth of Artis.

Fundraising Masterplan

On 22 November 2007, Haig Balian, the zoo's Managing Director, gave the official go-ahead for fundraising to support Artis's upcoming expansion and renovation. The Artis Masterplan will cost around 80 million euros. Two city aldermen, Lodewijk Asscher and Marijke Vos, have pledged 15 million euros on behalf of the Municipality of Amsterdam. This springboard will certainly lead to positive results. Artis receives guidance on the implementation of the Masterplan from the Artis Masterplan Steering Committee, which was set up for this very purpose. Its members include prominent representatives from business, the cultural sector and other areas of society.

Visitor numbers and appreciation

Romantic 'Summer Evenings at the Zoo', plus the births of two baby gorillas, serval twins, a baby sea lion, a southern cassowary, Atlas moths, and many more have made Artis a major attraction for visitors from home and abroad. In 2007, Artis played host to well over 1,236,000 visitors, an increase of nearly 30,000 (2.4%) over the previous year. Memberships also increased, from 74,250 on January 1, 2007 to 77,740 at the end of that year. This represents an increase of 4.7%.
The 2007 survey by Motivaction (a public opinion research company) showed that visitors give Artis an average grade of eight out of ten.

Adoption and support

At the end of 2007, the number of companies that had adopted an animal or a tree passed the magic 100 mark. The Amsterdam Centre city district and the municipality of Amsterdam also provided a helping hand for Artis and its non-commercial goals. This assistance helps Artis to continue its participation in international nature conservation projects, to maintain the historic municipal gardens and their monumental buildings, and to provide educational programmes.

Staff and organization

The reorganization which began in 2006 continued to affect the organization in 2007. Quality improvements at Artis are aimed at creating a shallow hierarchy where people can operate in an efficient, focused and responsible way. This multi-year project will require even greater efforts from all members of staff. The works council, the head of Human Resource Management and the Managing Director hold regular consultations to discuss important issues affecting the organization. These meetings are always conducted in a way that is transparent, constructive and frank.
The implementation of the Leisure Collective Labour Agreement, which will give way to the Amsterdam Civil Service Rules was an emotional roller coaster for Artis in 2007. Now the transitional measure has been approved by the unions, the new collective labour agreement will be introduced on July 1, 2008.

Projects

Artis provides support to the Giant Anteater Project, an important educational and nature conservation project at the Florencio Varela zoo in Argentina. This support has funded a visitor centre and an enclosure for eleven anteaters. The project's results include the arrival of Potay (a female anteater) at Artis, and the release of another anteater in a wilderness area of Argentina. The project has links with IUCN (The International Union for the Conservation of Nature) and Washington Zoo.
On May 10, 2007, Artis opened its new Planetarium. The digital projection system provides a truly unforgettable experience. In 2007, the Dutch garden was beautifully renovated in traditional style. Its official opening on May 23, 2007 was a very festive occasion. Furthermore, in late 2007 a start was made on the renovation of Artis's entrance, which will restore the original building lines and vistas.